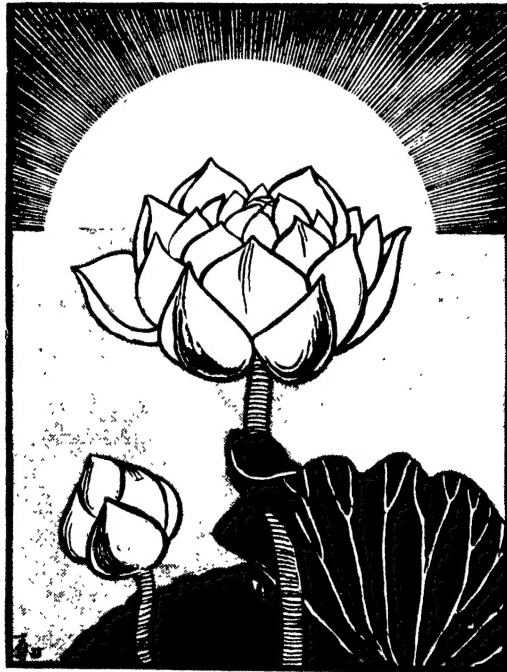

5763

ప్రబుద్ధాంధ్ర

౭

౧౫ మే ౧౯౩౬

౫

వార్షిక సంచికతో చందా ౧-౪-౦

సంపాదకుడు
శ్రీ పాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి

వావిళ్ల రామస్వామి శాస్త్రులు

292, ఎస్.ప్లస్ వేడ్

అండ్ సన్స్

చెన్నపురి

ఆంధ్రవచనభారతము

అదినభావర్యములు సంపుటము ప్రతి 1-వ రూ. 2	8	విద్యనల్లపాపి కత్తీనర్వములు ప్రతి 1-కి రూ. 2	8
అరణ్యపర్వము .. 2	8	శాంతిపర్వము .. 4	0
విరాటాద్యోగపర్వములు .. 2	8	ఆనందానంద, అశ్వమేధ, ఆశ్రమవాస, మానస, ..	
భీష్మద్రోణపర్వములు .. 4	0	నానాప్రహసనీ, స్వర్గాగోహణపర్వములు .. 4	0

పుస్తకములను కేవలము రూ. 20-0-0

అరువది సంవత్సరముల దృగ్గణితపంచాంగము

మదరాసు గవర్నమెంటు ప్రెస్ పబ్లిష్ చేసిన ప్రభుత్వమునకు కృత్యనిధాంతి శ్రీమాన్ పీ. రాఘవాచార్యులు, వీరి కుమారులు శ్రీ. పి. నా. సా. రాఘవాచార్యులు గారి సంకలనములు గడిచిన తయనవత్సరము వజ్రమంగల అరువది సంవత్సరముల సంచికలములను ఒక్క శీసంపుటముగా ముద్రించి గ్రంథరూపమున చక్కగ బ్రచురించినారము.

ఇండియన్ పీనల్ కోడ్ :— అను ఇండియా దేశపు విశాస్త్రము

1860-వ సంపు 45-వ అడ్డ.

గ్రామమున నపు మణియగారు స్పెషల్ టెస్టువరీక్షా ప్రశ్నోత్తరములు :—

1, 2 భాగములు చేయిస్తుంది.

గ్రామోవోగిగ్గుల మాన్యుయల్ :— అనంగ ముసప్ప, మణియగారు,

కరణముల మాన్యుయల్.

క్రిమినల్ ప్రొసీజర్ కోడ్ :— 1898-వ సంపు నెం 5 రు అడ్డ.

మదరాసు హిందూమత ధర్మాదాయముల ఆట్టు :— ఈయది హిందూమతసంబంధ

ముల ధర్మాదాయములు చక్కగా పరిపాలింపబడవలయుననెడి యుద్దేశముతో మదరాసు

శాసననిర్మాణసభ వారిచే 1927-వ సంవత్సరమున 2-వ నెంబరు అట్టుగా శాసించబడినది.

పద :— విదురపాతములను పరిచివినగల గ్రంథములను అర్థము యిచ్చువాడు సగముపైకము ముందుగా పంపవలెను.

పుస్తకములపాతకట్టు కొలిపితియితే, పోస్టువార్షుల ద్వారా తెప్పించుకొనుటకంటె రైల్వేపార్సులుగా తెప్పించుకొనిన సాధారణముగా లాభము కొనుగదా సమీపపు రైల్వేస్టేషను చేరుకు అర్జున వ్రాయవలెను. అద్దాము పంపినది రైల్వే పార్సులుగా బుక్కులు పంపబడవు.

వావిళ్ల రామస్వామి శాస్త్రులు అండ్ సన్స్

292, ఎస్.ప్లస్ వేడ్ చెన్నపురి

బ్రాంచీలు :— రాజమండ్రి, బెజవాడ, విశాఖపట్టణము

కేసరి రత్న త్రయము

లోద్ర

గంగాశయలోగ నివారణి

శ్రీలక్ష్మ గణగు ఋతుశూల, బహిష్టి
రాకుండల, అలాలహిష్టి, మైల జాన్తిగామ,
తక్కువగాను పోవుట, కుసుమలోగము, సంరావ
హీనత, రక్తహీనత, మలబద్ధము, నూలికా
వారము, క్షిణ్ణావృణ, అరికావృణ, అరచేరులు
మంట మొదలగు శ్రీ మర్మవ్యాధులను
కుడవచ్చును.

తెల 12 బా ద 3; 6 బా ద 1-10-0

అమృత

రక్తకృద్ధి ద్రావకము

ఇది రక్తహీనత, మలబద్ధము, అక్షిణ్ణము,
క్షిణ్ణావృణ, సోమరితము, మేహవలములకు,
కుఖనంకలములు, నిస్సర్తున, కడుపులోమంట
మొదలగు వ్యాధులను నివారించి శరీరమునద
కాంతిని ముఖమునకు లేబునను యిచ్చును.

తెల 12 బా ద 3; 6 బా ద 1-10-0

అర్క

సర్వజ్వర నివారణి

చాత, పిత్త, కఫ, విషము, కీక, సన్నిహిత,
అగంతకాది సమస్త జ్వరములను వివర్తింతును.

తెల 6 బా 2-8-0; 3 బా 1-8-0

1 బా 0-8-0

కేసరికుటీరం

పచ్చాడు :: మద్రాసు

తెనుగు జిల్లాలకు సోల్ ఏజంట్లు :-

మెసర్సు సీతారాం జనరల్ స్టోర్సు

మెయిక్ రోడ్డు, బెజవాడ.

ప్రాచీన నవరత్న చింతామణి

కొన్ని శతాబ్దాల కిందట, పెద్దాపురం సంస్థానం, అత్యున్నతశలా
ఉన్న రోజుల్లో తత్సంస్థానాధిపతులు సుమారు 3000 లక్షల
రూపాయలు వెచ్చించి తయారుచేయించిన సివ్వెట్లను మిడి. దీని
విలువ గుర్తించి, అర్జరసాయనశాల అధిపతులైన శ్రీశ్రీశ్రీ ముక్త్యాల
రాజావారు, మావద్ద, ఇప్పటికీ, దశావధానంగా ఆగుతులాల నర
జౌషణం పుచ్చుకుని ఉన్నారు. ఇంక ఆయిదు కులములకు కొంచెం
తక్కువగా మాత్రమే ఆర్. వి. ఆర్. జగపతివర్మగారివద్ద ఉన్నది.
వారు పానుకులం 50 రూపాయల చొప్పున విక్రయిస్తున్నారు.

ఈజౌషణం అగుతులానికి తక్కువ కాకుండా పుచ్చుకునేవారికి
దీనిని అరగతియ్యడానికి ఉపయోగించే కురువిందపురాసాన
ఉచితంగా యిస్తాము.

వలయువారు

వర్త అండు నన్ను

హావేనీ. పెద్దాపురం. తూర్పు గోదావరిజిల్లా.

ఆధునికాంధ్రవాజ్ఞయం-తరవాయి

రాయప్రోలు సుబ్బారావుగారివి

కవితాంజలి ఖండకావ్యాల సంపుటి ౧-౦-౦

కురుగంటి సీతారామయ్యగారివి

తంజాపురాంధ్రనాయకాంజలిత్రము ౨-౦-౦

ఆర్. వి. ఆర్. జగపతివర్మగారివి

పెద్దాపుర సంస్థానచరిత్రము ౧-౦-౦

పద్మనాథ యుద్ధము ౦-౧౨-౦

రామవిలాసము ౦-౧౦-౦

అంధులకథలు ౦-౧౨-౦

అంధజేశకథలు ౦-౧౦-౦

కృష్ణ కౌండిన్యలవారివి

నందనార చరిత్రము (నాటకము) ౦-౮-౦

తేకుమర్ల, కామేశ్వరరావుగారివి

కోపదారి మొగుడు నాటకం ౦-౪-౦

కలాభివర్ధనీ పరిషత్తు

ఇన్నిన్ పేట రాజమండ్రి

రజతజంఘోదయము

మంచి కసాయము. ప్రమేహములు, నిక్కాక, నిస్సత్తున తగ్గించును. దడ, తాపము, అరుచి, గుండెలలో మంట, ప్రైత్యవికారములు, ఛర్ది పోనాడును. శరీర మెప్పుడును ఉష్ణముగా నుండువారికి చాల మంచిది. శుక్రవస్త్రమును కట్టి వీర్యసృష్టి శరీరపుష్టి కలిగించును. జీర్ణజ్వరములలో ఉపయోగకరము. తులము ౪—౦—౦

వాతవిధ్వంసి

బాలెంతలకు చాలమంచిది. నూలికావ్యాధులలో చాలపని చేయును. వాతజ్వరములయందును, సన్ని పాతములయందును గొప్ప శక్తిని చూపును. గ్రహణి, తూల, అపస్మాగము, మాంద్యము మున్నగు అనేక వ్యాధులను జయించును. తులము ౩—౦—౦

నూర్యాపర్తి

కేవల ప్రైత్యవికారములను, వాతప్రైత్యములను తగ్గించుటలో ఇది మేలుపొందినది. ఛర్ది, ఎక్కిళ్లు, దగ్గు, అగ్నిమాంద్యము, అశోచకము అమపిత్తము, శరీరము పగులుట, గుండెదడ, రక్తవాంతులు వగైరాలకును మంచిమందు. తులము ౨—౦—౦

సిందూరభూషణము

గర్భకుతులకుపయోగకరము. ఛర్ది అన్నహితవు లేకుండుట, జ్వరము తాపము, ఉడుకు, ప్రైత్యము, గుండెలలో, మంటమున్నగు బాధలను తగ్గించును. తులము ౨—౦—౦

బలారిష్టము

వాతవ్యాధులకు చక్కని ఔషధము. ౮౦ వాతములమీదను చాల పనిచేయును. వాతగజాంతుశముతోగాని, మహాయోగ రాజగుగులుతోగాని జతచేసి వాడినచో గొప్పఔషధములు వాడిని లోటుండదు. అగ్నివృద్ధి, జీర్ణశక్తి, కలిగించును. పాను ౧—౮—౦

జీరకాద్యరిష్టము

బాలెంతిరాండ్ పాలిటి చింతామణి. అవ్యుతోపమాన మగు నీయాషణము బాలెంతిలకు సంభవించు అశిసారము, గ్రహణి, అకలి లేమి, ఆజీర్తి, జ్వరము మున్నగు బాధలను శీఘ్రముగా తొలగించి పుష్టిచేయును. పాను ౧—౮—౦

రసరాట్టు

కంఠమున కెగిరిజ్జి శ్లేష్మమును దింపుటలో దీనికి ప్రత్యేకశక్తి కలదు. సన్ని పాతజ్వరములలో మంచిపని చేయును. శ్వాసకోశాల మీద బాగుగా నడచును. గుండెలబరువు తగ్గించును. చంటికిల్లులు గల ప్రత్యయింట నుండితగినది... తులము ౨—౦—౦

రజతలోహరసాయనం

కఫాశ్లేకము నడచుటలో ప్రఖ్యాతిగన్నది. జీర్ణజ్వరములు, శ్వాస కాసలు, క్షయ, మేహవ్యాధులు, కూలలు, ఛర్ది, ఎక్కిళ్లు, పొండు రోగము, వంజా, రక్తపిత్తము, గుండెలలోబరువు, పోట్లు, ఆయాసము శుక్రవస్త్రము, రక్తహీనత, తిమ్మెరలు, వాతవికారములు మున్నగు అనేక బాధలను పోనాడును. పిల్లలకు సంతేవివంజిది. తులి ౪—౦—౦

కవ్యాదరసము

కడుపునొప్పి, కడుపుఉబ్బరము, ప్రేగులరచుట, దప్పిక, అతి సారము, బంకవిరేచనములు, మున్నగు సకలజీర్ణిబాధలు తగ్గించును. జీర్ణశక్తినిచ్చి అకలి కరకరలాడించును. గురుపవార్థములను గూడ త్వరలో పనిపను చేయును. తులము ౨—౦—౦

వాతగజాంతుశము

౮౦ వాతములమీదను మంచి పని చేయును. ఊర స్తంభవాతమున ప్రత్యేకప్రభావము చూపును. వరముల ద్వారాల్లమును వాతపునొప్పి లను తగ్గించును. పండితసాంప్రదాయము ననుసరించి తయారు చేయబడినది. తులము ౧—౮—౦

సన్ని పాతభైరవి

సకలజ్వరములను జయించును. సన్ని పాతములలో అమోఘముగా పనిచేయును. జ్వరాశిసారములను, గ్రహణి కట్టును. దీని నెరుగని వారు దీనిని దగ్గర భద్రపరచుకొనివారు నుండదు. తులి ౨—౦—౦

కిరాతారిష్టము

జీర్ణజ్వరములకు చులిజ్వరములకు, మన్యపుజ్వరములకు ఇది అమోఘమైనది. ఇతరౌషధములకు లాంగని మొండి జ్వరములను గూడ ఇది జయించును. జ్వరజ్వరములలో చాల పని చేయును. సర్వవ్యాధులను తగ్గించును. అగ్నిదీప్తి నిచ్చును. రక్తమును శుభ్రపరచును. పాను ౧—౮—౦

అభయారిష్టము

మూలశింకలకు ప్రధానౌషధము. ఉదరములనుగూడ జయించును. మలబంధమును, మూత్రబంధమును వివక్షను. జ్వరదీప్తి కలిగించును. మూలవ్యాధులలో దీనిని బృహస్పతిద్రవప్రభావతీతో జతచేసివో అతిశీఘ్రముగా సుఖము కలుగును. పాను ౧—౮—౦

లోహ సవము

ఇది జీర్ణజ్వరములయందును, జ్వరాశిసారమునందును చాల పని చేయును. జ్వరదీప్తి కలిగించును. పొండురోగము, ఉబ్బు, గుల్మములు తొలగించును. క్షిప్రభివృద్ధిని తగ్గించి కూలను జయించును. అరుచి, గ్రహణి, శ్వాసకాసలు, మూలవ్యాధి తగ్గించును. పాను ౨—౦—౦

గంధర్వ ఛార్మ సీ—రాజమండ్రి

నాలుగు కావలసినచోట రెండే చాలు

ఇదీ యిక్కడ ఉన్న చమత్కారం. ఇది గుర్తించిన వారు పూర్తిగా ఒక్కరూపాయ ఖర్చుపెడితే గాని దొరకని వస్తువును ఎనిమిది అణాలకే పొందవచ్చు.

ఈ కొద్దిసాటి ఖర్చు నల్ల వచ్చే ఫలితం యేమిటంటే?

రమారమీ,

సానలు తీరిన యిరవై జాతిరత్నాలు

ఆంధ్రభాషలో ఉన్న సౌరభమూ,
ఆంధ్రజీవనంలో ఉన్న మాధుర్యమూ—
వీటి అనుభవంవల్ల కలిగే
అనిర్వచనీయ మైన బ్రహ్మానందమూ
పొందా లంటే ఇదొక్కటే చక్కని మార్గం.
ఇదంతా యేమిటో మీరిదివరకే చూసి
ఉన్నారు ; కాని ఆలస్యం చేస్తున్నారు. అంతే.

అయినా మళ్ళీ చెబుతున్నాము శ్రీపాద

సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారి చిన్నకథలు

సంపుటాలుగా ప్రకటిస్తున్నాము. ఒక్కొక్క
సంపుటం సుమారు ౧౭౦ పేజీలుంటుంది. చక్కని
చిన్న సైజు. పెద్దఅక్షరాలు. దళసరికాగితాలు.
ఫగం కాలిగ్రో బైండు. వెల మాత్రం ఎనిమిది
అణాలు.

మీరు చెయ్యవలసింది రెండు రూపాయల మనియార్డరు మాత్రమే

మానేజరు, కల్యాణివర్ధన్ పరిషత్తు ఇన్నిస్ పేట—రాజమండ్రి

అయితే : ఒక్కొక్క సంపుటమే విడివిడిగా
తెచ్చించుకుంటే ఎనిమిది అణాల వెలకు ఎనిమిది
అణాల ఖర్చులు అవుతాయి. చందాదారులుగా
చేరి, ముందు, మాకు, రెండు రూపాయలు పంపే
వారికి, పోస్టుఖర్చులు మేమే పెట్టుకుని, డిసెంబరు
ఆఖరుకు నాలుగు సంపుటాలు పంపుతాము.

ఈ సంపుటాలలో ఉండే ప్రధాన కథలు

మొదటి సంపుటంలో :—

- ౧ గూడుమూరిన కొత్తరికం
- ౨ యావజ్జీవం హోష్యామి
- ౩ ఇల్లుపట్టిన వెడవాడబడుచు, మరి కొన్నీనీ.

రెండోసంపుటంలో :—

- ౧ కచ్చిత మైన జవాబు
- ౨ పట్కర్మయ్యకా
- ౩ తులసిమొక్కలు, మరి కొన్నీనీ.

మూడో సంపుటంలో :—

- ౧ కన్యాకాలే యత్నా ద్వారా
- ౨ మార్గదర్శి
- ౩ అన్నంతపనీ జరిగింది, మంకొన్నీనీ.

నాలుగో సంపుటంలో :—

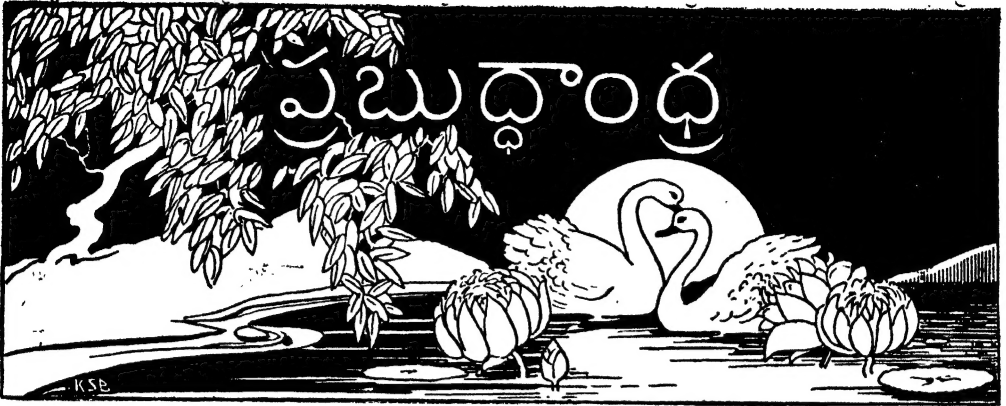
- ౧ వెల్లిసకొద్దీ రెట్టింపు. వడ్డగింజలు
- ౨ అవి దళితీ వజ్రస్య హృదయం
- ౩ వోళ్లి పట్టుదల తప్ప యేమీలేదు. మరి కొన్నీనీ.

సాధారణంగా యీజాపితా మారదు. ఆలస్యం
చెయ్యకండి.

[illegible]

తనుకు పశ్చిమగోదావరిజిల్లా

సంపుటము ౭

రామహేంద్రవరము గారి ముద్రా ౧౯౩౬

౫ వ సంచిక

నిగళబంధనం

మృగ హృదయశాస్త్రీ—సంపాదకుడు

వీడియో సంఘం తరఫున

చన్నై-౧౬

(అచ్చుతరాయణం గారి కథలు, ఒక గదిలో అచ్చుతరాయణం కుప్పమీద పాము ఉంటాడు. తమ్మలును ఎర్రల నుంచు ఉంటాడు)

అచ్చుతరాయణం—అసంపాదకుల ప్రార్థించాను. తమ దగ్గరికి వెళ్లి మనడం తప్ప, దొడ్డమ్మగారు, మరో మాట సెల విప్పించలేదు.

తమ్మరును—(అలోచిస్తూ, తలదాచి) నెల్లీ?

అచ్చుతరాయణం—ఇది కూడా పదిమాట్లు అడిగాను. జవాబు లేదు.

తమ్మరును—నా కేమీ భోధ కావడం లేదు.

అచ్చుతరాయణం—వారు తమ కేమీ సెల విప్పించలేదా?

తమ్మరును—ఇవాళ, దేనినిమించులోనూ తమ ప్రస్తావన రాలేదు.

అచ్చుతరాయణం—కథ నేనా రాలేదా?

తమ్మరును—భోజనం కావడం తరవానిగా దర్శనానికి రావలసిం దని మాత్రమే వచ్చింది.

అచ్చుతరాయణం—అశ్రద్ధకరంగా ఉన్నది.

అ

తమ్మరును—స్వమూ తమకు తెలిసే ఉండాలి.

అచ్చుతరాయణం—అవును, తేనా తెలివదు.

తమ్మరును—తమ ఊహ—(అశ్రద్ధకరం)

అచ్చుతరాయణం—నీతిని మన, వారి, అజ్ఞాతమనలో నామనస్సు ఎలాగో అయిపోయింది. మరీ ఊహించలేక పోయాను.

తమ్మరును—వితగా ఉన్నది.

అచ్చుతరాయణం—తమకు దుశ్చేద్యమైన విషయం ఉంటుం దని నేను నమ్మను. సెల విప్పించాలి.

తమ్మరును—లేదు ప్రభూ, లేదు. ఒకమాటదేవిగారి యెడట మనడం అంటే కత్తులమీద సాముగా ఉన్నది. ఏరోజు కారోజే నాతల ప్రాణం తోకకు వస్తూ ఉన్నది. ఎప్పుడెలాంటి అపాదం మీద పడిపోతుందో అని కుతకుతలాడిపోతున్నాను.

అచ్చుతరాయణం—తమనే అలా అయితే యిక మాపని యెలా ఉండనూ?

తమ్మరును—తమ కేమి ప్రభూ? సరసరాయలవారి కొమాట్లు, తమర్ని, ఎని లేమి చెయ్యగలరా?

అచ్చుతరాయణం—దీని పే నేమంటారూ తమరూ?

తమ్మరును—ఒకమాటదేవిగారు, తమర్ని నాదగ్గరికి వెళ్లమనడం—నావిషయంలో నే వారి హృదయంలో

యేదో అలుముకుంటూ ఉన్నదని అనుమానంగా ఉన్నది. ఏమీ చాలుపోవడం లేదు.

అచ్యుతరాయడు—నా కేమి సెలవు?

తిమ్మరుసు—మళ్ళీ వారి దగ్గరికే దయచెయ్యండి.

అచ్యుతరాయడు—దయచేసి?

తిమ్మరుసు—నాదగ్గరికి వెళ్లా సని సెలవివ్వండి.

అచ్యుతరాయడు—శమదృష్టి మరో చోట ఉన్నట్టున్నది.

తిమ్మరుసు—నిజమే. తాము సరిగా ఊహించారు. స్థితిగతు లేమీ బాగాలేవు. అన్ని వేపులనుంచి దారుణాలైన దుర్వార్తలు వస్తున్నాయి. ఎప్పటి కేమిటో—అంతా లంఘకారంగా మాశ్రమే కాదు, భయంకరంగా కూడా ఉన్నది.

అచ్యుతరాయడు—దుర్వార్త లంటే?

తిమ్మరుసు—విరూపాక్ష రాయలవాసా, త్రిలోచన రాయలవాసా కనపడ్డం లేదు. ఓబమ్మదేవిగారికి చాలా ఆందోళనగా ఉన్నది.

అచ్యుతరాయడు—నిజమే. విరూపాక్ష రాయలవారి కోసం నేనూ అటమటించి పోతున్నాను.

తిమ్మరుసు—తమ కేమో యిలా సెలవిస్తున్నారు. (జేబులోనుంచి ఒక జాబుతీసి) ఇది చిత్త్రసింహం. (ఇస్తాడు)

అచ్యుతరాయడు—(చుచ్చుకుని, చదువుకుని) శ్రీ వారీ.....ఎంత ఘోర మైన కల్పనా? ఇదివరలో వారూ, నేనూ తరుచు కలుసుకుంటూ ఉండడం వాస్తవమే. వారి ద్వారా నే నెంతో ఆశించి ఉన్నాను.

తిమ్మరుసు—వేగు అలా ఉన్నది.

అచ్యుతరాయడు—వారు కిసపడకుండా ఉండడం వల్లనే నాకు ఉత్సాహభంగం అయినది. ఈజాబు చూశాటప్పటికీ నా నవనాడులూ కుంగిపోయాయి. ఇలాంటి స్థితిలో నేనే వారిని చంపించా సంతోషం—(అథోక్తి)

తిమ్మరుసు—ఈజాబు, ఇంకా, ఓబమ్మ దేవిగారికి అందలేదు.

అచ్యుతరాయడు—అంటే, వారు, నన్ను, ఇక్కడికి వంపించిన కారణం మరొకటి అన్నమాట.

తిమ్మరుసు—అలాగే అనుకోవాలి.

అచ్యుతరాయడు—అదేంత దారుణమో!

తిమ్మరుసు—త్రిలోచనరాయలవారిని గురించిన్నీ యిలాంటి—(అథోక్తి)

అచ్యుతరాయడు—ఏమిటి?

తిమ్మరుసు—వారిని గురించి, వారిదేవేరిగారు, ఓబమ్మదేవిగారికి చాలా కఠినంగా కభరుచేశారు.

అచ్యుతరాయడు—వారున్నూ హత్యచెయ్యబడ్డారంటారా తమరు?

తిమ్మరుసు—సందేహ మేమీ! ఒక్క వేటుతో వారు ఖండిఖండా లయిపోయారు. హంతకుడు, వారి కళేబరాన్ని తుంగభద్రలో మొసళ్లకు వేసి, తలకాయ ఈటకు గుచ్చి—(అథోక్తి)

అచ్యుతరాయడు—హంతకుడు పట్టుపడ్డాడా?

తిమ్మరుసు—వా డిప్పుడు కైదులోనే ఉన్నాడు.

అచ్యుతరాయడు—వాడెవడో నేను వివచచ్చునా?

తిమ్మరుసు—తమకు తెలవకుండా ఉన్నదా?

అచ్యుతరాయడు—అంటే?

తిమ్మరుసు—వాడికి తమ అనుచరులతో దోస్తీట.

అచ్యుతరాయడు—ఇదంతా కల్పన. అంతా శుద్ధ అసత్యకల్పన. దారుణ మైన కల్పన. పెద్దదొడ్డమ్మగారు నామీద కూడా—(అథోక్తి)

తిమ్మరుసు—ప్రభూ! నేను తమ తండ్రిగారి దయవల్ల ఒక యింటివాణ్ణియినాను. నేటివరకూ నలుగురిలోనూ తలయెత్తుకు తిరుగుతున్నాను. కాని యిప్పుడు తమ కుటుంబంలో కల్లోలాలు పుట్టకుండా చూడలేకపోయాను. పుట్టినవాటిని సద్దుపాటు చెయ్యడానికూడా నాకు తాహతు లేకుండా ఉన్నది. ఎగతీస్తే గోహత్యా, దిగతీస్తే బ్రహ్మహత్యా అన్నట్లుంది యిప్పుడు నాబతుకు.

అచ్యుతరాయడు—నానంగతీన్నీ అలాగే తయారైనది. పెద్దదొడ్డమ్మగారు మానంతానికి బ్రహ్మరక్ష స్ఫులాగ తయారైనారు.

తిమ్మరుసు—తమరు అలా సెలవిస్తే చిక్కలున్నది.

అచ్యుతరాయడు—కనవడుతూనే ఉన్నది. మృత్యు చ్ఛాయ నామీద కూడా పాకతూ ఉన్నట్టు స్పష్టం గానే తోస్తూ ఉన్నది. ఫితిగతు లిలా విషమించాక యిక తమ దగ్గర దాపరికం యెందుకూ? నిజం మనవి చేసుకుంటున్నాను. అన్నగారి తరవాత చెట్టంతవాణ్ణి నే నుండగా పాలుబుగ్గలవాడికి పట్టాభిషేకం—ఇందులో చీమ తలకాయ అంతేనా సబబున్నదా?

తిమ్మరుసు—వినుపాక్షరాయలవారితో తరుచు కిలుసుకుంటూ ఉండినట్టు సెల విచ్చాచే! ఈసంగతి వారితో—(అథోక్షి)

అచ్యుతరాయడు—లేను. ఎప్పుడూ చెప్పలేదు. కాని వారి ముఖతః పెద్ద దొడ్డమ్మగారి ఉద్దేశాలు తెలుసుకోడానికి మాత్రం ప్రయత్నించాను.

తిమ్మరుసు—వినుపాక్షరాయలవారు ఓబమ్మాదేవిగారి ఆస్తియులు మాత్రమే కాక, కుడిభుజం అనికూడా తమరు గమనించి ఉండవలసింది.

అచ్యుతరాయడు—గమనించాను. కనకనే వారు నాకు కావలసిన సంగతులు చెబుతారని ఆశించాను.

తిమ్మరుసు—కనకనే చెప్ప రని అనుని ఉండవలసింది. చెప్పకపోవడం మాత్ర మేనా? తమ ఊహలు ఓబమ్మాదేవిగారి కందాయి.

అచ్యుతరాయడు—నాడోహలు వారి కేమీ తెలవనివ్వలేదే?

తిమ్మరుసు—రాజ్యాశ లేనివారు అలాంటి ప్రశ్నలు వేస్తారా?

అచ్యుతరాయడు—(చాలా విచారపడుతూ) పొరచాటే చేశాను. విషమించేటట్టున్నది.

తిమ్మరుసు—ఇంకా యెప్పుడోనా?

అచ్యుతరాయడు—ఇప్పుడే వీకలమీదకి వచ్చిఉన్నది. నిజమే. తమరు నన్ను కనిపెట్టాలి. (లేచినుంచుని కోరతాడు)

తిమ్మరుసు—దయచెయ్యండి. ఎందుకు లేస్తారు? నేను సరసరాయలవారిని మరచిపోలేదు. వారి కొమాళ్లను కూడా మరచిపోలేదు. కాని చేతులారా తమకి

తామే అపకారం చేసుకున్నారు. ఎప్పు డయితే వినుపాక్షరాయలవారు కనపడకుండా పోయారో—(అథోక్షి)

అచ్యుతరాయడు—ఈజాబు పెద్ద దొడ్డమ్మగారికి చేరలేదన్నారు తమరు?

తిమ్మరుసు—జాబు నాదగ్గరికే వచ్చింది. నాదగ్గరికే ఉన్నది. అయితే: వారికి వార్త తెలవడాని కేమీ?

అచ్యుతరాయడు—నాకు మతి పోతూ ఉన్నది.

తిమ్మరుసు—మంత్రి అంటే తమ వంటి రాజపుత్రుల దృష్టిలో నాలుగు డబ్బులకోసం కక్కుర్తిపడే జీతగాదు. మంత్రి అంటే లెక్కలు రానే గుమాస్తా. మంత్రివల్ల ఏమీ కాదు.

అచ్యుతరాయడు—నేనెప్పుడూ తమ విషయంలో అలా భావించలేదు.

తిమ్మరుసు—ప్రభూ! తమరు నిజం దాస్తున్నారు.

అచ్యుతరాయడు—లేను లేదు. తమరు నమ్మాలి.

తిమ్మరుసు—నమ్మను. మంత్రికంటే తమకు వినుపాక్షరాయలవారు ఆలోచన చెప్పతగ్గవారు. కదూ?

అచ్యుతరాయడు—(సిగ్గుపడి) పొరచాటు చేశాను. (దోసిలి ఒగ్గి) క్షమించకోరుతున్నాను.

తిమ్మరుసు—వద్దు వద్దు. తమర్ని నేను క్షమించడమా? ప్రభువుని పొరచాటయినా మంత్రే బాధ్యుడు. మంత్రిది తప్పయినా మంత్రిదే పూచీ. తమ లేమీ కంగారుపడనక్కరలేదు. ఇంతవరకూ జరిగిన వాటివల్ల తమ కేవిధ మైన కష్టమూ కలగనివ్వను. తమరు నిశ్చింతగా ఉండవచ్చు.

అచ్యుతరాయడు—కృతజ్ఞుణ్ణి. అయితే; చాలా కట్టలు జరుగుతున్న వన్నమాట.

తిమ్మరుసు—అందు కేమీ సందేహం లేదు. రక్తపాతం జరక్కండా యీరాత్రి గడచేటట్టు లేదు.

అచ్యుతరాయడు—నాకేమి సెలవు?

తిమ్మరుసు—తమకు నేనా సెల వివ్వడం?..... అయితే: తెల్లవారే తే తిమ్మరాయలవారికి పట్టాభిషేకం. కాని అది జరుగుతుండా జరగదా? ఇది సందేహంలో

పడ్డది. ఓబమ్మోదేవిగారు మహిషాసురవర్ధని అయి ఉన్నారు.

అచ్యుతరాయడు—నాజాగ్రత్తతో నేనుడివలసి ఉంటుందా?

తిమ్మరుసు—అది ఉభయతొరక మైన మార్గం. సందేహం లేదు; కాని తమ రొక్క సంగతి గమనించ కోరుతున్నాను. జామురాత్రి అయిన తరువాత బయటికి ఎవరు వెళ్ళినా సురక్షితంగా యిల్లు చేరుకోలేదు. అవసరమయితే నేనూ, సగరాధ్యక్షుణ్ణి కూడా సేవిపెయ్యడానికి తగినంత కఠినంగా నైసికులకు ఆజ్ఞ అయినది.

అచ్యుతరాయడు—నాకు మనహాయింపు దయ చేయించకూడదూ?

తిమ్మరుసు—ప్రభూ! నేను తమ మేలు కోరుతున్నాను. నామీద సమ్మతం ఉండండి.

అచ్యుతరాయడు—నాకు సెల విప్పించండి (లేస్తాడు)

తిమ్మరుసు—చిత్తం.

(ఇద్దరూ నడుస్తారు. తిమ్మరుసు గుమ్మంవర్గి అనిపోతాడు. అచ్యుతరాయడు వెళ్ళిపోతాడు)

తిమ్మరుసు—(గుమ్మం కేసి చూసి) తమ్ముడా!

తెరలో

వస్తున్నాను.

తిమ్మరుసు—అప్పున్న కూడా రావాలి.

తెరలో

తీసుకువస్తాను.

తిమ్మరుసు—సర్వానికి తెగించి యీ చక్రం తిప్పడంలో ఏమిటి ఇలా?.....కాని ప్రత్యర్థులకు బుద్ధి చాలదు. కథ అంతా వదులువదులుగా ఉన్నది.

(ఆపుడు గోవిందరాజు, ఆపున్నా వస్తారు)

తిమ్మరుసు—వచ్చారా?.....అప్పన్నా! దండం తా తమ్ముడి స్వాధీనం చెయ్యి.

అప్పన్న —అలాగే. (గోవిందరాజు కేసి చూస్తాడు)

గోవిందరాజు—(తల వంచి అప్పన్న చూపు లందు కుంటాడు)

తిమ్మరుసు—తమ్ముడా!

గోవిందరాజు—ఎందు కన్నయ్యా?

తిమ్మరుసు—నగరం లంతటా గజాని కొక్క పైని కుసు చొప్పున కావలా వెయ్యి. రాజవీధులలో ఉన్న గుర్రపుపాటికి గజయమాధాన్ని జతచెయ్యి.

గోవిందరాజు—అలాగే.

తిమ్మరుసు—మీ కిద్దోకి యారాత్రి నిద్ర నిషేధం.

గోవిందరాజు } అలాగే.
అప్పన్న }

తిమ్మరుసు—జాము రాత్రి అయి భల్లస తెల్లవారే రాకా నేనకు సంబంధించినవారు తప్ప మరెవ్వరూ వీధిలో అడుగుపెట్టరాదు.

గోవిందరాజు—పదినా, బావా—(అగ్లోకి)

తిమ్మరుసు—వారు, లక్కడ, ఒకరు మంత్రి, ఒకరు సేనాధిపతీ. అంచేత వారు మనకు సమఉట్టిలు. వారిని అజ్ఞాపించాడానికి మన కేమి తాహతు ఉన్నది?

గోవిందరాజు—(అప్పన్న కేసి చూస్తాడు)

అప్పన్న—(గోవిందరాజు కేసి చూస్తాడు)

తిమ్మరుసు—మరి వెళ్ళండి.

(గోవిందరాజు, ఆపున్నా వెళ్ళిపోతారు)

తిమ్మరుసు—ఓబమ్మగారు కనిపెట్టుకుని ఉంటారు. (అంటూ వెళ్ళిపోతాడు)

పదమూడో రంగం

నాగమ్మనగరు. నాగమ్మ, లక్ష్మమ్మ కూచుని ఉంటారు. ఎడట యోధవేషంలో నిలిచి వియ్యన్న)

వియ్యన్న—జగ్గారాయలవారూ, మహాదేవరాయల వారూ, బేతాళరెడ్డిగారూ, కోదండరాజునాయనింగారూ వీరభద్రాదాతెడ్డిగారూ ఏలినవారి కోసం ప్రాణాలు కూడా విడిచిపెడతా మని భూమి ముట్టుకు శపథం చేసి తమ తమ పౌజులతో ఆస్థానానికి వేంచేసినారు. ఇవాళ కోట అంతటా వారే కావలా.

నాగమ్మ—అయితే, మన కేమీ అడ్డు లేదన్న మాట.

వియ్యన్న—చిత్తం. వారి బలగాలలో ప్రతీసెనికు డికి తమ ప్రసాదం తులసిదళాలు అందినవి. అవి ఆసైనికుల శిరస్త్రాగళాలకు వింత అందం చేకూర్చాయి.

నాగమ్మ—తలమీదే ఉంచుకున్నారా నాకూనలు? (లక్ష్మమ్మ కేసి చూసి) చిత్తగించారా?

లక్ష్మమ్మ—నేను మనవిచేసుకోలేదూ? మృదయం ఉన్న ప్రతీమనిమీ తమ పక్షం. దుర్బలమృదయులు తల స్థంగా ఉంటారు. రాతిగుండెగాళ్లే తమ ప్రత్యర్థులు.

వియ్యన్న—అక్కయ్యగారు సరిగా సెల పిచ్చారు. సూరప్పనాయనింగారూ, చంద్రప్పనాయనింగారూ, వీరా రెడ్డిగారూ, రామారాయనింగారూ తటస్థులు. సింహాసనం యెక్కిన ప్రభువును నేవించడమే వారి పని. శరభయ్యనాయనింగారూ, నేమారెడ్డిగారూ, రుద్రప్పనాయనింగారూ, శంకిరప్పనాయనింగారూ, గౌరీపతిరాయల వారూ మొదట తటస్థులు. కలపటం తప్పకపోతే—చివరికి మొగ్గు ఎటుంటే, వారు, అటు.

లక్ష్మమ్మ—ఇందులో ఉన్న విశేషం చిత్తగించారా? అనలు, అక్కడి మహామంత్రే ఇదంతా నా కెందుకంటూ తప్పించుకు తిరుగుతూ ఉన్నట్టుంది. లేకపోతే యీతటస్థులంతా ఓబమ్మగారి పక్షంగా ఉండవలసిన వారే కారూ?

నాగమ్మ—అవునమ్మా, అవును. నా కొడుకుమీద మాత్రమే వారికి దయలేకపోయింది.

వియ్యన్న—ఓబమ్మగారి పక్షంగా ఒక్క సాంబశివ రాయలవారు మాత్రమే బాహుటంగా కనపడుతున్నారు. వీరప్పనాయనింగారు, వారికి, మద్దత్తు. ప్రతాపరాయల వారొక్కడే అచ్యుతరాయలవారి పట్టు. అచ్యుతరాయలవారిది పై చెయ్యి అయే సూచనలు కనపడితే హరిహరనాయనింగారూ, చొక్కప్పనాయనింగారూ, నారాయణరెడ్డిగారూ, తిమ్మారెడ్డిగారూ, బుద్ధారెడ్డిగారూ కోనారెడ్డిగారూ, పెంచులరెడ్డిగారూ, గోవిందరాయల వారూ వారి పక్షం అవుతారు. లేకపోతే, వారంతా, చివరి కెవరు ప్రభు వయితే వారిని కొలుస్తారు.

లక్ష్మమ్మ—తమరు బాగా చిత్తగించాలి. అచ్యుతరాయలవారిది పై చెయ్యి అయితేనే. లేకపోతే, వారు, ఓబమ్మగారి పక్షంమూత్రం కాను.

వియ్యన్న—పైగా, సాంబశివరాయలవారికి అచ్యుతరాయలవారిమీద చాలా స్పర్థ ఉన్నది. వారు, వారిని నొక్కేయ్యడానికి సర్వవిధాలా ప్రయత్నిస్తున్నారు.

నాగమ్మ—ఇది చాలా బాగున్నది.

వియ్యన్న—చిన్ని బావగారూ, అప్పన్నగారూ సింహాసనం పెండు పక్కలా అంగరక్షకులై నుంచుని ఉంటారు.

నాగమ్మ—(లక్ష్మమ్మ కేసి తిరిగి) అప్పన్నగారి మాట సెల విప్పించండి. వారు మనపపై మేనా?

లక్ష్మమ్మ—ఇంకా సందేహమా అమ్మా?

నాగమ్మ—అదంతా అమ్మాయి పలుకుబడి.

లక్ష్మమ్మ—(చిరుసవ్వు నవ్వి ఊరుకుంటుంది)

నాగమ్మ—గోవిందరాజయ్యగారు తిమ్మరుసయ్యం గారికంటే లోతుగుండె కలవారు. కాదూ వియ్యన్న పంతులుగారూ?

వియ్యన్న—చిత్తం, చిత్తం. ఇదంతా యిలా వుండనిదాము. అనలు సంగతి అలాగే ఉండిపోయింది.

నాగమ్మ—అదేమిటి నాయనా?

వియ్యన్న—కొండా రెడ్డిగారూ, కుమారశ్యామరాయలవారూ అయివులేరు.

నాగమ్మ—అయ్యో! విజయనగరంలో కల్లా వారే మొనగాళ్లు. వారి ఆసరా చూచుకునే నేను ధైర్యంగా ఉన్నాను. అంటే, తమరు సామాన్య లని కాదు నుమండి పంతులుగారూ!

వియ్యన్న—నిజం మనవి చేస్తాను. వారి మొదట నేను చాలా లిగాడు. ఇందులో యేమీ సందేహం లేదు. అయితే వారి బలగాలు గుర్రాలు ఎక్కడం తరవాయిగా సిద్ధంగా ఉన్నవి.

నాగమ్మ—మళ్ళీ అదేమిటి?

వియ్యన్న—అరుణోదయం అయినది. అంతే, ఆసనాధిపతులు మరి కనపడలేదు.

నాగమ్మ—ఏమయినట్టూ?

వియ్యన్న—ఇళ్లల్లోనూ తెలవదు. కాతులకూ తెలవదు. ఎవరికీ తెలవదు; కాని యెవరికీ అందోళన లేదు.

అంతా నిశ్చలంగా ఉన్నాడు.

నాగమ్మ—ఇక మన కేమి దారీ?

వియ్యన్న—మన కేమి భయమూ?

లక్ష్మమ్మ—తమ కేమి నెనకితీత వద్దు. ఆమహా మంత్రి కూడా చివరికి మన పక్షమే అవుతారు. నాకు, బాగా నమ్మకం ఉన్నది.

నాగమ్మ—సరే మనీ. ఏమయినా నెనకితీత కంటే ఎక్కువ అవుతుందా?

(అప్పుడు నీలమ్మ ఆనందంగా వస్తుంది)

నీలమ్మ—అత్తయ్యా! తీవ్రమైనయ్యంగాను బాగాయ్యగానీ కి భయం చేశారు. నుంచున్న పాళంగా రమ్మని పంచకళ్యాణిని పంపించారు.

నాగమ్మ—ఇదేమిటి లక్ష్మమ్మగారూ? మీ కేమే నా అవగాహన అవుతోందా పంతులుగారూ?

లక్ష్మమ్మ—ఏమేనా చెప్పి పంపించారా?

నీలమ్మ—బాబయ్యగారు వారి కూడాకూడా ఉండాలిట.

లక్ష్మమ్మ—సెబాస్! మహారాణీ! నే నీందాకా మనవిచెయ్యలేదా? వారు పూర్తగా మన పక్షం.

నాగమ్మ—ఏమీ జోష ఉండం లేదు. అదేమిటో, యిదేమిటో?

(అప్పుడు కానీ వస్తుంది)

దాసి—అమ్మా! ఓబమ్మదేవిగారి దాసి వచ్చి దర్శనం కోరుతున్నది.

నాగమ్మ—(లక్ష్మమ్మకేసి చూస్తుంది)

లక్ష్మమ్మ—రమ్మను. నువ్వీలా రా తమ్ముడిగా! (వియ్యన్నతో పెక్కగదిలోకి వెళుతుంది)

దాసి—చిత్తం అబ్బు! (నెళ్ళి ఓబమ్మ దాసితో వస్తుంది)

ఓబమ్మదాసి—అమ్మగారికి దండాలు. (ఫలాల తోటి, మంగళద్రవ్యాలతోటి నిండిఉన్న పెట్టెం నాగమ్మ

కాళ్లదగ్గర ఉంచి) బుల్లి బాబుగారికి పట్టాభిషేకం. అంతా దయచేస్తున్నారు. ఓబమ్మదేవిగారు, తమరున్నా వేం చేయవలసిందని విన్నవించుకుంటున్నారు.

నాగమ్మ—చాలా సంతోషం. ఇదే వచ్చా మని మనవి చెయ్యి.

ఓబమ్మదాసి—చిత్తం అమ్మా! దండాలు.

(దాసిలు ఇద్దరూ వెళ్లిపోతారు. లక్ష్మమ్మ, వియ్యన్న వస్తారు)

లక్ష్మమ్మ—బుల్లి బాబుకి పట్టాభిషేకమా? ఏబుల్లి బాబుకి?

నాగమ్మ—అదేమిటి, అలా సెల విస్తున్నారు లక్ష్మమ్మగారూ?

లక్ష్మమ్మ—ఏమీ చెప్పలేను. కృష్ణరాయబాబు కళ్లకి కట్టినట్టు కనపడుతున్నారు. మరి లేవండి.

నాగమ్మ—ఇంకెక్కడి బాబు! (నీలమ్మకేసి చూసి) లే తల్లీ!

నీలమ్మ—నేను రానండి అత్తయ్యా!

నాగమ్మ—ఏమి నాకూనా?

నీలమ్మ—నీలమ్మ అక్కడికి రాదు. కుమారభూపతి రాయడే వస్తాడు.

నాగమ్మ—తమ్ముడి వేపంతో వస్తా సంటావా?

నీలమ్మ—(చిరునవ్వు నవ్వి ఊరుకుంటుంది)

నాగమ్మ—మాదగ్గరి ఉండవూ తల్లీ?

నీలమ్మ—అశనిగాణ్ణి సింహాననమీద పొడిచెయ్య వద్దూ?

లక్ష్మమ్మ—బాగుంది. వెళ్లినివ్వండి.

నాగమ్మ—వెళ్ళి తల్లీ!

నీలమ్మ—సంతోషం. (నాగమ్మకాబూ, లక్ష్మమ్మ కాబూ కళ్ల కద్దుకుని, వియ్యన్న యెదల శిరస్సు వంచి వెళ్లిపోతుంది.

(అప్పుడు మల్లీ దాసి వస్తుంది)

దాసి—తమ కోసం పిలుపు వెళ్లిందిట. తిరుమలమ్మ గారు కథరుచేశారు అమ్మా!

లక్ష్మమ్మ—అమ్మాయిని నువ్వు అక్కడికి తీసుకురా. పాలకీలు వచ్చాయా?

దాసి—వచ్చాయిట అమ్మా.

లక్ష్మమ్మ—నెళ్ళి.

నాగమ్మ—మనం యెలుదేరదామా లక్ష్మమ్మ గారూ?

లక్ష్మమ్మ—చిత్తం. తమ్ముడిమా!

వియ్యన్న—నేను ముందు వెడతాను. సెలవు.

పదాలుగో రంగం

(సభామండపంలో ఒక మూల. లక్ష్మమ్మ-చిత్తం తమ్ముడు ఒక్కడే నుండుని ఉంటాను. అప్పుడు పాపారాయణుడు, పురుషోత్తమగోనీలమ్మ అక్కడికి వస్తారు)

పాపారాయణుడు—(తమ్ముడిను యెదట నిలిచి, శిరస్సు వంచుకుని) సమస్కారాలు. (నీలమ్మను ముంచుకు తీస్తూ) మహామంత్రాలవానికి సమస్కారాలు చెప్పికో బాబూ!

నీలమ్మ—(శిరస్సు వంచుకుని, చేతులు జోడించుకుని) సమస్కారాలు.

తమ్ముడు—శ్రీశ్రీస్థావ్రం. తమ అనిష్టయా?

పాపారాయణుడు—చిత్తం, రెండో చిరంజీవి. ఇతడు అమ్మాయి కవలపిల్లలు.

తమ్ముడు—అవునవును. ఎరుగుదును. కాని వీరి దర్శనం నేనెప్పుడూ చేసుకోలేదు.

పాపారాయణుడు—ఇతని కంత తాపా షోక్కిడిది పంతులనామా?

తమ్ముడు—ఎంత మాటా? సింహాపిల్ల కాదా? కాక ప్రభువులకే కాదు, రాజబంధువులకున్నా మేము విధేయభృత్యులం. మరి ప్రకృతం. బుద్ధి బాగుగాని, మనస్సు కిష్టుడు, యథాశాస్త్రంగా ప్రభువు కాబోతున్నాను. ఈసమయంలో తమ రిక్కడ సానధానులై ఉండాలి.

పాపారాయణుడు—ముహూప్రసాదం. ఇది మరొక గొప్ప మన్నన.

తమ్ముడు—తమరు, తమ్ముడు గోవిందరాజుదగ్గర ఉండండి. నేను మళ్ళీ మనవిచేసుకునే దాకా తమ రక్కడే వంచేసి ఉండాలి.

పాపారాయణుడు—తమ ఆజ్ఞకి చాలా కృతజ్ఞుణ్ణి. పరవశుణ్ణి కూడా అవుతున్నాను.

తమ్ముడు—ఇది ఆజ్ఞ కాదు. విన్నపం. (నీలమ్మ కేసి తిరిగి) ఏమి బాబూ! కలూరి మాత్రమే ధరించాకేమీ? బాబయ్యగారు తమ కింకా ఖడ్గం చేయించలేదా?

నీలమ్మ—(చిరస్థావ్ర సవ్వ మొగం వంచుకుంటుంది) పాపారాయణుడు—ఇంకా చిన్నపిల్లవాడు కాదండీ? కలూరి అయినా వేపానికి గాని మరెందుకూ?

తమ్ముడు—చిన్నవాడా?... హు! హు! సిసింద్రి! ఆచూకాలు చాలాగా గుండెలు చీల్చినవ్యడానికి? అయితే ఆడిటోడు. పుట్టడంనల్ల కాబోలు మొగమొదల శ్రీబ'లకున లున్నవి.

నీలమ్మ—(సిగ్గున తల వంచుకుంటుంది)

పాపారాయణుడు—(నాలుక కరుచుకుని, మళ్ళీ అంతలో కుప్ప తేచ్చుకుని) తమ యెదట మహామహా యోధులు కూడా ఆడపొలకువలు కలవాళ్ళే అయిపోతారు.

తమ్ముడు—నేను బ్రాహ్మణ్ణి. తమ రిది గుర్తించి మరీ సెల విప్పించాలి.

పాపారాయణుడు—“ఇదం బ్రాహ్మణ్యమిదం ఖాత్రం” తమరు పరశురాముల వారి అవతారం.

తమ్ముడు—సద్దువద్దు. క్షత్రియప్రభువులను నేవించుకుంటూ కృతార్థుణ్ణి కానివ్వండి నన్ను. మరి ఆలస్యం నెంచుకుమా? తమరు దయచేయండి.

పాపారాయణుడు—చిత్తం, చిత్తం. రావోయి బాబూ! పాపారాయణుడు, నీలమ్మ కడులుతారు)

తమ్ముడు—ఒక్క నిమిషంలో నేను కలుసుకుంటాను.

పాపారాయణుడు—చిత్తం చిత్తం.

పదిహేనో రంగం

(సభామండపంలో ఒక గది. అందులో నాగమ్మ, లక్ష్మమ్మ, తిరుమలమ్మ కూచుని ఉంటారు. ఎడట నుంచుని బియ్యన్ను)

బియ్యన్ను—చిత్తం చిత్తం. మనవారి కందరికీ ఉప్పం దింది. ఎక్కడ ఉండవలసినవా రిక్కడ చేరుకున్నారు. పాపారాయడుగారూ, కుమారి భూతిరాయలవారూ చిన్న బావగారి దగ్గర—(అడ్డోక్తి)

నాగమ్మ—కనపడుతూ నేడన్నారు.

బియ్యన్ను—ఈగదిగమ్మంలో సాయుధులై నుంచుని ఉన్న రంగప్పనాయనింగారూ, బలరామనాయనింగారూ, తిరుమలనాయనింగారూ, రామభద్రనాయనింగారూ తమకు అంగీకృతులు. వారు, ప్రపంచం తలకిందులయినా, తమకు, అపాయశంక కూడా కలగనివ్వరు.

నాగమ్మ—సంతోషం.

బియ్యన్ను—సంకేతధ్వని కావడంతోటే అప్పన్ను గారు సింహాసనం ఆక్రమించుకున్నారు. వెంటనే, తక్కిన మనవారు అప్పటి కప్పటికి తగినట్లు వ్యవహారాలు. ఎడటిపక్షంవారి చాచక్కాన్ని బట్టి విధానంలో మార్పు కలిగినా, అనలు, శరిగే దిగి.

నాగమ్మ—బాగున్నది. మరీ ఆభూతం మాట?

బియ్యన్ను—తిమ్మరాయలవారు వీటలమీదకి వచ్చి రావడంతోటే, యీసేవకుడు, ఆభూతాన్ని కైదుచేసి అనంగతి తమకు నివేదించుకుంటాడు.

లక్ష్మమ్మ—వాణిని, సంకెళ్లు వేసి మహారాణియెడటికి తేవాలి. మరిచావా తమ్ముడా?

బియ్యన్ను—లేదక్కా లేదు. మహారాణీ! ఈసేవకుడు ఇంక మరచిపోలేదు.

నాగమ్మ—మంచిది నాయనా! అది చూస్తేగాని యీకళ్లు చల్లబడవు.

బియ్యన్ను—చిత్తం అమ్మా! ఏలినవారి అనుగ్రహానికి పాత్రం అయేలాగున మనులుకుంటాను.

లక్ష్మమ్మ—తమ్ముడా! దయాదాక్షిణ్యలు మరిచిపో. బాలుడనీ, స్త్రీ లనీ—ఈ సంతోచాన్ని దగ్గరికి

రానివ్వకు. అసలు, మృదయం, మహారాణీ పాదాల దగ్గర ఉంచి మరీ వెళ్లు.

బియ్యన్ను—ఇంకా యెప్పు డోనా? ఇదివరకే—అంటే, యెప్పు డయితే యీప్రయత్నాలకు కారణం యేర్పడిందో అప్పుడే ఆపని చేశాను.

నాగమ్మ—ఎంత మాట సెల విచ్చారు నాయనా? తమరు బ్రాహ్మణోత్తములు. తమ పాదోదకం శిరస్సుల మీద చల్లకోవలసినవాళ్లం మేము.

లక్ష్మి—అంతపని మావల్ల నెరవేరాక కదా? తమ్ముడా! ఇక నువ్వు వెళ్లు.

నాగమ్మ—తమరు దయచేయండి పంతులుగారూ!

బియ్యన్ను—ఏలినవారి సెలవు. . . . . తమ దాసీలు నలుగురు గుమ్మంలో ఉన్నారు. వాళ్లు ఎప్పటికప్పుడు సభలో జరుగుతూ ఉన్నది తమకు నివేదిస్తూ ఉంటారు.

నాగమ్మ—మంచిది.

(బియ్యన్ను వెళ్లిపోతాడు)

పదహారో రంగం

(సభామండపంలోనే మరో గది. ఓబమ్మ, రుక్మమ్మ కుర్చీలమీద కూచుని ఉంటారు. రాజవేషంలో ఓమ్మరాజు ఓమ్మ ఒడిలో ఉంటాడు. ఎడటనుంచుని తిమ్మరుసు)

తిమ్మరుసు—నలభై సంవత్సరాలనుంచి ముహూర్తాలుంచుతున్నారు. మన సిద్ధాంతిగారు, ఇంతవరకూ ఇలాంటి ముహూర్తం ఉంచి యెరగ మంటున్నారు.

ఓబమ్మ—అబ్బాయి భవిష్యత్తు జగజ్జేయమా నంగం ఉంటుందని నేను మొదట్నుంచీ అంటూనే ఉన్నాను. ముహూర్తం అందుకు తగినదే దొరుకుతుంది. ఆశ్చర్యం యెందుకూ?

తిమ్మరుసు—బుల్లిబాబుగారి చరిత్ర విలక్షణంగా ఉంటుందని నేనూ యెరుగుదును. ఇంతేకాక: దానికి కారణం కూడా నే నెరుగుదును.

ఓబమ్మ—అదేదో సెల విచ్చి సన్న కూడా సంతోషపెట్టండి.

తిమ్మరుసు—అది తమ పోషకత్వమే. మరోమున్నదీ? మరో ముంటుందీ?

ఓబమ్మ—తమ రెప్పదూ భారం అంతా నామీదే మోపుతారు. తమ రిలా సెల విప్పించడానికి నాదగ్గర ఏమి విశేషం ఉన్నది పంతులుగారూ?

తిమ్మరుసు—నే నొక్కణ్ణేనా? సామ్రాజ్యం అంతటా యిదే మాట. ఒక్కటి చిత్తగించండి. సగరంలోనే కాక, సామ్రాజ్యం అంతటా యుగంధరప్రజ్ఞావంతు లైన సర దాల్లూ, మండిలేళ్ళరులూ వేలున్నారు. విజయనగర సామ్రాజ్యవైభవం చూసి కుమిలిపోతూ ఉన్న పర రాజులు కూడా అనేక లున్నారు. కాని మహారాజులుం గాగు కైలాసానికి వేంచేసి పదిహేను రోజు లయినా ఒక్క డేనా తిరగబాటు చెయ్యగలిగాడా? ఒక్క డేనా దండెత్తి రాగలిగాడా? తమ ఓజస్వితకు ధంతకంపే మరోమి నిదర్శనం కావాలి?

ఓబమ్మ—మేరు నాదీ. అంతే. తమర్ని చూసి, తలుచుకుని అందరూ కిక్కిరి పేలయి ఉన్నారు.

తిమ్మరుసు—ప్రభువులో చేప లేకపోతే మంత్రి ఎంత సమర్థు డయితే మాత్రం యేమి లాభం అమ్మా?

(ఆప్యదౌక దాసి వస్తుంది)

దాసి—వేళ కావస్తూ ఉన్న దని సిద్ధాంతిగారు మనవిచేసుకుంటున్నారు. ఫరోహితులవారు ద్వారంలో వేచి ఉన్నారు.

తిమ్మరుసు—అమ్మా! బుల్లిబాబుగారిని తమరూ అమ్మాయిగారూ దీవించి పంపించండి.

ఓబమ్మ—బాబూ! ఇలా రా తండ్రీ! (ఒడిలోనుంచి దింపి తన కభిముఖంగా నుంచోపెట్టుకుంటుంది)

తిమ్మరుసు—బాబూ! బాబయ్యమ్మగారికి సమస్యారాలు మనవి చెయ్యండి.

తిమ్మరాజు—(చేతులు జోడించుకుని) సమస్యారాలు మనవిచేసుకుంటున్నాను.

ఓబమ్మ—నాకూనా! చక్రవర్తివై అఖండవైభవం అనుభవించు.

తిమ్మరుసు—బాబూ! అమ్మగారికి కూడా సమస్యారాలు సమర్పించండి.

తిమ్మరాజు—(తల్లి యెదట నుంచుని) సమస్యారాలు సమర్పించుకుంటున్నాను.

రుక్మమ్మ—నాతండ్రీ! చక్రవర్తివై, మించిముహూర్తాన కొమాళ్ల తండ్రీవై నూలేళ్లు పర్చిల్లు.

ఓబమ్మ—బాబూ! మహామంత్రిలవారికి కూడా సమస్యారం చెప్పకో.

తిమ్మరుసు—అమ్మా! అది చాలా అనుచిత మైన పని. ప్రభువు ఎంత చిన్న లయినా, మంత్రి బ్రాహ్మణుడే అయినా, పెద్ద కూడా అయినా సమస్యారం చెయ్యడం శాస్త్రసమ్మతం కాదు. బాబూ! వయచెయ్యండి.

(శిష్యులను తిమ్మరాజును పీఠమపై వర్తిపోతాడు. తెరలో “మహాగ్నీ = అగ్ని శర్వాః” అంటూ స్వస్తి ప్రారంభం అవుతుంది. ఆప్యదౌ అతిభ సంతో ముందు వియ్యన్నా, తిరవార నలుగురు సైనికులూ వస్తారు. ఓబమ్మ, రుక్మమ్మ “ఓహో”లు కంగారుపడుతూ లేచి నుంచుంటారు)

వియ్యన్న—(అతిగంభీరంగా నుంచుని, చక్రవర్తి దూసి, ఓబమ్మకేసి తీక్షణంగా చూస్తూ) నోరెత్తవద్దు. తమరు మా కైదీలు. కదిలా రంటి అరదండాలు పడి పోతాయి. (సైనికులకేసి గంభీరంగా చూస్తూ) తలుపులు బిగించండి.

(వియ్యన్న, అతని వెనక సైనికులూ బైటికి వెళ్లి పోతారు)

పదిహేడో రంగం

(నాగమ్మగది. నాగమ్మ, లక్ష్మమ్మ, తిరుమలమ్మ కూచుని ఉంటారు)

నాగమ్మ—అలా చూశారా లక్ష్మమ్మగారూ? లక్ష్మమ్మ—మహారాణీ! చూశాను. ఇక్కడ ఫరోహితులూ, అక్కడ మా తమ్ముడూ ఒక్కమాటే నంకల్వం చేశారు.

తిరుమలమ్మ—అమ్మా! చూడూ చూడూ!

తెరలో

హర ! మహా—దే—వ

ఒక దాసి—(వచ్చి) మహారాణీ ! మహారాణీ, వియ్యన్న బాబుగారు వాళ్లు తెలవని ఆవేశంతో సింహాసనం చేశారు. అది యేమిటో, యెందుకో తెలవని అందరూ తెల్లబోయి ఉన్నారు. (నెల్లిపోతుంది)

తెరలో

కెలలలలలలల

కొండోదాసి—(వచ్చి) మహారాణీ, మహారాణీ ! వియ్యన్న బాబుగారు సింహాసనం చేయగానే నీలమ్మగారు కెప్పుడో కేసే వేసి, కటాక్షం దూసి తిమ్మరాజుగారి మీదకి ఉరికారు. అది చూసి, సాంబశివరాయలవారు, కైజూరు దూసి నీలమ్మగారిమీదకి ఉరికారు. (నెల్లిపోతుంది)

నాగమ్మ
లక్ష్మమ్మ
తీరుమలమ్మ

అయ్యో !

మూడోదాసి—(వచ్చి) మహారాణీ, మహారాణీ ! పాపారాయలవారు, విసికొట్టి సాంబశివరాయలవారు కుడిచేయ్యి బట్టల్లోకి నెట్ కేశారు. నెట్ కేశానీ, అప్పుడు దొంగగారు, బట్టలపై నీలమ్మగారు సాంబశివరాయలవాని నెట్ కేశాని యాడ్యేశారు. (నెల్లిపోతుంది)

నాలుగోదాసి—(వచ్చి) మహారాణీ, మహారాణీ ! నీలమ్మగారు పొడిచిన పోటుకి తిమ్మరాజుగారి కుడిభుజం దూసుకుపోయింది. (నెల్లిపోతుంది)

నాగమ్మ—అయ్యో ! పోటు తప్పిపోయింది కామోసు నేం చేతునమ్మా ?

లక్ష్మమ్మ—నీలం మళ్ళీ పొడవకుండా ఉంటుందా ?

తీరుమలమ్మ—నీలంవదనకు పోటు తగలకుండా ఉండాలి కదా ?

మొదటిదాసి—(వచ్చి) మహారాణీ, మహారాణీ ! తోటకూరకాడిలాగ వాలిపోయిన తిమ్మరాజుగారిని, గోవిందరాజు బాంధ్యుగారు, దూరంగా తీసుకుపోయారు. (నెల్లిపోతుంది)

రెండోదాసి—(వచ్చి) మహారాణీ, మహారాణీ !

తోనుకుంటూ వచ్చి, అచ్చుతరాయలవారు, సింహాసనం ఆక్రమించుకున్నారు. జగ్గారాయలవారు, వారిమీదకి లంఘించారు. ప్రతాపరాయలవారు, జగ్గారాయలవారిని అడ్డుకున్నారు. ఇద్దరూ మదుపు తీసుకుంటూ గుమ్మరుకుంటున్నారు. (నెల్లిపోతుంది)

మూడోదాసి—(వచ్చి) మహారాణీ, మహారాణీ !

వియ్యన్న బాబుగారు, తిమ్మరాజుగారిని ఈడ్చుకుపోయి, ఒక గదిలోకి వెళ్ళి, తలుపులు గొట్టాల పెట్టించి, పిడి పించడానికి వచ్చినవారి సందర్భాన్ని సమీక్షిస్తున్నారు. (నెల్లిపోతుంది)

తెరలో

పుట్టపుత్తం

సాక్షిమధురవాక్కుధాసుముఖ ! నాగమాంబాసుతా !

నాగమ్మ—(అరిచింది) అదేమిటో లక్ష్మమ్మగారూ ?

లక్ష్మమ్మ—(అలోచిస్తూ) అబ్బాయి—(అర్థోక్తి)

తెరలో

సాక్షిమధురవాక్కుధాసుముఖ ! నాగమాంబాసుతా !

మధుప్రసవ వాయుకస్మయమరామరమ్యాకృతీ !

పిథిచి, పిథు, కామధు, గుండ, దుగ్గసింధు, ప్రధా పథరణ పరాయణోజ్జ్వలదాన్యతాలంకితా !

నాలుగోదాసి—(వచ్చి) మహారాణీ, మహారాణీ !

వంగమాగధులు బాంధ్యుగారిని కీర్తిస్తున్నారు. అంతా ఆశ్చర్యంతో ద్వారంకేసి చూస్తున్నారు. (నెల్లిపోతుంది)

తెరలో

క. శ్రీనెలకి లెకె పది

దావేగేత సదయవృద్ధయ ! హరనిటలనట

తావనకి పరిభావిమహా

ప్రాప్తతే సిఖలాశ ! కృష్ణరాయమహీశా !

నాగమ్మ—ఏమిటంటారు లక్ష్మమ్మగారూ ?

లక్ష్మమ్మ—ఒక్క క్షణం ఓపిక పడదాం.

మొదటిదాసి—(వచ్చి) మహారాణీ, మహారాణీ !

మహామంత్రులవారు, చేతులు కట్టుకుని, ద్వారాని కలి ముఖంగా నిశ్చలంగా నుంచుని ఉన్నారు. సింహాసనం

మీద కూచుని ఉన్న అచ్యుతరాయలవారు, తెల్లపోతూ లేచి నుంచున్నారు. జగ్గారాయలవారు, ప్రతాపరాయల వారు ఎక్కడివారక్కడ, ఎలా ఉన్నవారలాగ నిలిచి పోయారు (వెళ్లిపోతుంది)

కొండోదాసి—(వచ్చి) మహారాణీ, మహారాణీ! కుమారి శ్యామరాయలవారు, కొండరాజ్ గారు అశ్వా రూఢులై వచ్చి, గుర్రాలను ద్వారానికి అభిముఖంగా తిప్పి, వాటిమీదే, అలాగే ఉన్నారు. (వెళ్లిపోతుంది)

తెరలో

జయము, జయము, శ్రీకృష్ణ దేవరాయసార్వభౌమా!
జయము, జయము.

సీ. అలగి ధూమకేతుక్షోభ జనులకు,
సతిద్వీప్యగోషభయంబు వాయు,
కంటకామఫణి గడివ, నుద్ధతభూమి
భృశిటకంజల్ల నెత్తివడగ,
మాయ సమస్తూర్తి, మరుభూము లందును
నెల మూడు వాసలు నిండి గురియ,
అబలగోపల మఖలసద్వ్యమును
ఆనందమున మన్ని సతిశయిల్ల,

గీ. జనుల కెల్లను రామరాజ్యంబు గాగ,
చారున త్వఘ్న! యీశ్వరనారసింహ
భూవిభవని కృష్ణరాయ! అభ్యుదయ మొంది
పంపు మీరంగ భాగి సాలించు మయ్య!
మూడోదాసి—(వచ్చి) మహారాణీ, మహారాణీ!
నందిమాగధులు బొబయ్యగారికి స్వాగతగీతాలు పాడు
తున్నారు. మహామండ్రులవారు, మెట్లు దిగి ద్వారాభి
ముఖంగా సమస్తున్నారు. (వెళ్లిపోతుంది)

నాగమ్మ—లక్ష్మమ్మగారూ!—(అగ్ధోక్తి)
నాలుగోదాసి—(వచ్చి) మహారాణీ, మహారాణీ!
భద్రగజరూఢులై శ్రీకృష్ణ దేవరాయలవారు వేంచే
శారు. (వెళ్లిపోతుంది)

నాగమ్మ—నానాయనే వచ్చాడా?
లక్ష్మమ్మ—బుల్లిబాబే దయచేశారా?
తిరుమలమ్మ—అన్నయ్యగారే వేంచేశారా?

మొదటిదాసి—మహారాణీ, మహారాణీ! బొబయ్య
చక్కగా చూస్తున్నారు. గజావరోహణం చేశారు. (వెళ్లి
పోతుంది)

నాగమ్మ—నానాయనకు కళ్లు సచ్చాయా?
కొండోదాసి—(వచ్చి) మహారాణీ, మహారాణీ!
మండలేశ్వరులూ, సుందరులూ బొబయ్య చూడాలమీద
వాలుతున్నారు. బొబయ్య దేవేంద్రులూ, ప్రకాశిస్తు
న్నారు. బొబయ్యకి సార్వభౌమకిళ పూర్తిగా వచ్చింది.
(వెళ్లిపోతుంది)

తీర్థమమ్మ—(ద్వారరంధ్రానికి వచ్చి అంగీకరించి)
మహారాణీ! అరిగో, అన్నయ్య, చుక్కల్లో చెంద్రుడు
లాగ యిక్కడికి యిచ్చుకు కనపడుతున్నాడు. ఇలా
దయచేయండి.

నాగమ్మ—నాయన కళ్ళతో చూసుకుంటామా
లక్ష్మమ్మగారూ?

లక్ష్మమ్మ—అంతకంటే మనకు కావలసిందేమిటి
మహారాణీ?

అంతా లేస్తారు

ఈనాటకం జాన్ సందికిలో పూర్తి అవుతుంది

నాగేశ్వరరావుగారు—కన్నడలిపి

అంగీకరించినా రూ అంటున్నారు.

“ఇంక మనకు కన్నడలిపిని ఆకలంటించిన బాగుండు నేమె.
“అగ్ధపత్ర” మెల్లిమెల్లిగా కన్నడలిపిని పంపియుము చేయు
చున్నది. ఒక్క మారు మాట్లాడు కొప్పలకు సాహసము లేదు.
“ప్రబుద్ధాంధ్ర” సకాలమునకు పిమ్మరించెను గాని దానిని సమర్థిం
చువా రేగి? అమ్మ! నాగేశ్వరరావుపత్రక. ఆయితే: అయిన ఏమి
చేసినా అమోఘంబవలసిన దేనా? పంపిలుగాన, అహ్వనించి
నంతనే మూల మాలోచించికి తెనుగునాకెల్ల నేపవల్ ఖాండ్రీకి
ప్రారంభోత్సవము సలుపుటయు, దాని నాంధ్రపత్రక ద్వారా పరి
చయము చేయుటయు జగుచున్నది. “ప్రబుద్ధాంధ్ర” తప్పితే మరి
ఏయితరపత్రక గాన, కృత్తిదైర్యముగా గాని అది న్యాయము
కానని నూచించువాని లేకపోయిరి. కన్నడులకు పూర్వపులిపి
తెనుగులిపియే. దానిని “నాగేశ్వర” అందురు. వారు లిపిని
మాన్యుకొనిరి. ఆరెటలు, కన్నడుల వెనుకనుండ అనుకరించే నీతి
చచ్చినా మేము?

౨౨-౪-౩౬ గోల్కొండపత్రక

ఆంధ్రకలాపరిషత్తు కర్తవ్యం

గిడుగువారికి గురుస్థానం ఇవ్వాలి

ఏదేనాకైనా, ఏభాషకైనా వర్తమంది “న తన్న మన్నిష్యుః” మృగ్యతేహి తత్”

అన్న కాలిదాసువాక్యం. రత్నం ఉండంటే నెతుక్కుంటూ వస్తాను. అట్లుగర్జనాల్లు రాధాకృష్ణగారిని వెతుక్కుంటూవచ్చారు. కలకత్తా విప్లవ ద్యాలయంవాళ్లు గవీంద్రనాథ టాగూర్ గారిని, తెల గురూరువాళ్లు రామన్ గారిని వెతుక్కుంటూ వెళ్ళారు. ఎందుకు? దేశంలో స్వక్తి గతంగాఉన్న మహాజ్ఞానాన్ని ప్రజాగతంగా చేయడానికి. ఎన్నడూ సంవత్సరాల తరువాడిని ఒక మహాకృషి చేశారంటే, ఆస్పృహితులను కలాపరిషత్తులవాళ్ళు సంగ్రహించాలి వాళ్ళకావాలయంతో ప్రసక్తి ఏమాత్రం ఉన్నాను. దాన్నినిద్యాలల ద్వారా దేశానికి, లోకానికి ఇవ్వాలి కదా!

ఆంధ్ర కలాపరిషత్తువారికి తెలుగుభాషతో ప్రసక్తి ఉంది. అతెలుగుభాషలో గిడుగు రామమూర్తి పంతులుగారు చేసినవృద్ధి ఎంత గొప్పదో లోకానికి తెలుసును. క్లిరదగ్గర ఇంకెంతయు సందర్భాలు వారు ఏకదీక్షతో ఈకృషి సాగించారు (సామాన్యమేధావంతులు ఒక కాలంలో అలా చేసే కృషిని నీరు ఒక్క-కో-లో చేస్తారు. అది వారికంటే శేషం.) అపూర్వమైనవందటిన్నీ, ఆమె ఘనమైనవందటిన్నీ, అనేక సంగతులను వారు సంగ్రహించారు. అతి తేలికైన భాషలు, సునితలు, సంగ్రహించిన విషయాన్ని చక్కగా సేవ్ చేసిన ఏర్పాటు చేయగలిగారు. అట్టి మహాకృషి ఫలితాన్ని కలాపరిషత్తువారు ఇంతకంటే ఉపయోగించుకోకుండా ఉండవలసినా గుఱుకొరకం. ఇప్పుడు సంపూర్ణాంధ్రత్వం కల రామలింగారెడ్డిగారి ఆధిపత్యంలో నయినా ఈలాటి కొంతలు తీసుతాయని భుక్తి దానంతో నున్నాము. వీరయజమాన్యంలో ఆంధ్ర భాషకే తగిన ప్రాపు దొరుకుతుందని ఉ లాటం. కలకత్తావాళ్ళలాగే వీళ్ళున్నూ రామమూర్తిగారిని కలాపరిషత్తులోకి తీసుకోవడానికి ప్రయత్న సాగిన మా నమ్మకం. వారి వయసుని తెలిసినవాళ్ళకి ఈ పనిచేయడంలో ఆలస్యానికి అవకాశంలేదని చేరేచెప్పనక్కరలేదు. ఈ జూలయిలో పరిషత్తుని తెలుస్తారు. అలాగే రామమూర్తిగారు తెలుగునీగాన్ని ఆధిష్టస్తారు. అన్ని సంతోషవార్త ఆంధ్రులకు వినఁడునని మా విశ్వాసము. ఆంధ్రకలాపరిషత్తు తన కర్తవ్యాన్ని చేసి ధన్యంకావాలి.

తాపీ ధర్మరావు, బి. ఏ.

కె.పీ. నారాయణరావు, యం. ఏ., యల్. యల్. బి.

గూడవల్లి రామకృష్ణం,

జి. యల్. యల్. చాడకి, యం. ఏ.

శ్రీ శ్రీనివాస శోమణి.

చిలుకూరి వీరభద్రరాయజయంతి

ఈవిషయంలో, యీవత్రికలో, యిదివరలో కొన్ని ప్రకటనలు చెయ్యబడి ఉన్నాయి. ఇప్పుడు పని ప్రారంభిస్తున్నాను.

మా విన్నపం చూసి, చరిత్రచతురానను లైస శ్రీ వీరభద్రరాయపంతులుగారిని సత్కరించడంలో దేశీయులు చాలా ఉత్సాహం చూపిస్తున్నారు. అనేకులు మంచిమంచి విరాళాలు వాగ్దానం చేస్తున్నారు.

సాన్ నెలలో సంపుటం అచ్చు ప్రారంభం అవుతుంది. గొప్పగొప్ప పరిశోధకుల రచనలు సమైక్యం.

ఇప్పటికి ఈకింది విరాళాలు రెండూ మార్కు చేరాయి.

౧ ఓగరాల సుబ్బారావుగారు

తెనుగుపండితులు వైదరాబాదు ౫-౦-౦

౨ డాక్టరు మల్యాల వేంకటసూర్యప్రకాశంగారు

గవర్నమెంటుమెడికిక్ ఆఫీసరు,

హైదరాబాద్ కడపజిల్లా ౫-౦-౦

తమకు తామై, ఈనిధికి భుజప్రారంభం చేసిన ఈ మహాశయులకు కృతజ్ఞత విన్నవిస్తున్నాను.

ఇదివరలో వాగ్దానం చేసి ఉన్న వారూ, తక్కినవారూ ఉత్సాహపరిమితా లైస విరాళా లిచ్చి శ్రీ వీరభద్రరాయజయంతిని జేగీయమానంగా జరిగించుకోరుతున్నాను.

దీనికి సంబంధించిన లెక్కలు ఎప్పటి కప్పుడు ప్రబుధ్ధాంధ్రలో ప్రకటిస్తూ ఉంటాము.

ఇట్లు

శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి
కార్యకర్త

ఇన్ని పేట—రాజమండ్రి

వ్యాఖ్యానములు

యువకులారా! చూస్తారే?

ఆంధ్రులలో విమర్శ అధికం అని ఒక నింద ఉన్నది.

నిజమే. మనలో విమర్శ యెక్కువే.

మనలో అంటే ఆంధ్రయువకులలో అన్నమాట.

కాని యీ దుర్బలం కాదు.

లోటు కనపడ్డప్పుడు అది పైకి చెప్పిపోవడం దుర్బలం.

సగంసగం చెప్పడం—సగం చెప్పక తెల్లమొగం నెయ్యడం—ఇదీ దుర్బలం.

అంతే కాని, లోటంతనూ ఉండు ఎందుకు చెప్ప గూడదూ?

మన నాయకులలో అనేకులు కుళ్లుముగ్గులు.

ప్రారంభంలో, వాళ్ళ కుళ్లు బైటపెట్టడానికి అప్పటి వారు—ముఖ్యంగా యువకులు—సంకారు.

అంచేత, మన నాయకులు, కుళ్లుతోనే బలిశారు.

ఇవాళ శత్రువు చేసి చూడండి. వారి పౌదయా లన్ని కుళ్లుఉన్నాయి.

వారి శరీరా లన్ని రక్తిమాంసాలతో కాక, కుళ్లుతో ఘనీభవించి ఉన్నాయి.

అంచేతే వారివల్ల యేమనీ కావడం లేదు.

వారు ప్రతీదానికి సిద్ధపడతారు; కాని సగంలో, కుళ్లు ప్రకోపించి వారి సరాలను బిగపట్టేస్తుంది.

సరి. ఇక వాళ్ళ ప్రయత్నం కుళ్లుపోతుంది.

చాములలో కొన్ని కుళ్లు పొడ లున్నాయి. అవి తాకితే సజీవశంతువుల శరీరాలు కుళ్లిపోతాయి. అలాగే, యీపద్ధతి చేతులు పడ్డ ప్రతి ఉద్యమమూ కుళ్లి కంపెత్తి పోతుంది.

ఈకుళ్లువల్లనే వారు, ఒకరిని చూసి ఒకరు ఓర్పులేక పోవడం.

ఈకుళ్లువల్లనే, వారు, ఇతర్లతో, ఒకరిమీద ఒకరు చాడీలు చెప్పుకోవడం.

ఈకుళ్లువల్లనే, వారు, ఒకరు చేసే పనికి ఒకరు విఘాతాలు కల్పించడం.

ఈకుళ్లువల్లనే, వారు, ఒకరిని ఒకరు పైకి రాకుండా అదిమిపెట్టడం.

ఎటు చూసినా, ఎక్కడ చూసినా, ఎప్పుడు చూసినా తెనుగు పెద్దల్లో ఈకుళ్లు వాద్దూవద్దూ లేకుండా కనపడుతూ ఉన్నది.

ఈకుళ్లుతో యువకుల ముక్కులు ఒడ్డలాసిపోతున్నాయి.

అడుగు ముందుకు వేదా మంటే మువ్వద్దుల కుళ్లు పొట్టలు అడ్డు.

కాని యిక ఆగదు.

యువకుడు మటిముద్దలాగ పడి ఉంటాడు.

పైగా, కాలపురుషుడు ఛెల్లును కొరడా విసురుతున్నాడు.

ఇంకేమున్నదీ?

ఇక విమర్శలు పెరుగుతాయి.

ఇంకా—యింకా—పెరిగిపోతాయి.

వృద్ధులు, యువకుల పోట్లతో తుక్కుతుక్కుయి పోవడంతప్ప వేరే గతి లేదు.

ఉత్తరం ఉత్తరమే. దక్షిణం దక్షిణమే

మొన్న లక్ష్మీలో జరిగిన కౌగిలెస్సమావేశంలో, డాక్టర్ల పట్టాభిసీతారామయ్యగారిని అధ్యక్షపీఠం యెక్కించా అని మనలో చాలామంది ఈ లాటపడ్డారు. కాని గాంధీగారి ఆమగ్రహంవల్ల అపదవని పడసిన జవాహర్‌లాల్ గారు, పట్టాభిసీతారామయ్యగారిని వర్ణించుకు మిటిలోనుంచి కూడా తీసేశారు.

జవాహర్‌లాల్ గారి భూగోళంలో తెనుగుదేశం లేనట్లుందన్నాడు తెచ్చేటి విశ్వనాథంగారు. వారు బాగా అలోచించలేదు. ఏమంటే? జవాహర్‌లాల్ గారి భూగోళంలో వింధ్యకు దక్షిణాన, ఆసలు, భూమి లేదు.

కాగా, పోగా, గాంధీగారి వియ్యంతుణ్ణి గురించి యెవరూ యేమీ అనుకోవలసిన పని లేదు.

ఉచితంగానే ఉన్నది.

మనవాళ్లు కనిపెట్టకుండా ఉన్నారని; గాని దాక్షిణాత్యుల విషయంలో ఔత్తరావాల అందరి దృష్టి యిలాగే ఉంటు ఉన్నది.

కాంగ్రెస్సు చరిత్ర విప్పండి. మొదట్లో దాన్ని ఔత్తరావాలే నడుపుతున్నారు.

ఔత్తరావాలే దాన్ని తమ పడికిట యిరికించుకుని ఉన్నారు. ఇలా? యేమీ?

ఔత్తరావాలు దాక్షిణాత్యులను ఎప్పుడు సరిగా గుర్తించారు? తాము అధ్యులు, దాక్షిణాత్యులు అనాధ్యులు. తాము జేతలు, దాక్షిణాత్యులు విజతులు. ఇది ఔత్తరావాల దృక్పథం.

చరిత్ర తీస్తే ప్రతిభలులోనూ, ప్రతి పంక్తిలోనూ దీనికి ఆధారాలున్నాయి.

కానీ, మరిచిపోవద్దు.

ఎప్పుడో ఒక కాలంలో, ఏకొన్నితొలకలో తప్పు దక్షిణదేశం యీగర్విష్టులకు పాదాకాంతంగా ఉండలేదు.

ఉత్తరావాల వెలసిన సామ్రాజ్యాలకంటే గొప్పసామ్రాజ్యాలు, వాటికి పోటీగా ఇక్కడ వెలిశాయి.

దాక్షిణాత్యులు స్వతంత్రంగా ఉన్నారు. ఔత్తరావాల వయాధర్మభీష్టులకు దాక్షిణాత్యులు పడిగావులు కాను.

కొంతకాలం మొగలాయీలూ, ఇప్పుడు ఆంగ్లేయులూ తప్పు ఉత్తరదేశీయులైన హిందువుల తప్పుదూ దక్షిణదేశంలో తమ జిండా నిలుపుకోలేదు. ఉత్తరదక్షిణాలను పరిపాలించినవా రెవరూ లేరు.

ఇది యుగయుగాలుగా ఉన్న చారిత్రిక విషయం. దక్షిణంలో జీర్ణించుకు పన్నా ఉన్న సంప్రదాయం.

కానీ యిప్పటి దాక్షిణాత్యులలో భావదాస్యం అటుమునుపోయి ఉన్నది.

మనవారు, తమకంటే యేమిధింగానూ ఉన్నత పొంది ఉండని ఔత్తరావాల వెనకాల పరుగులెత్తుతున్నారు.

ఔత్తరావాలిది బాగా గుర్తించారు. కనకనే వాగు ఇలాగ, భరతవిద్య ప్రదర్శిస్తున్నారు.

లోకంలో, ఎప్పుడూ, ఎవరూ కూడా ఇంతే.

సర్వసమత్వం ఆనే మాట అత్యగౌరవం లేని వారి నిఘంటువు లలో మాత్రమే ఉంటుంది.

దాస్యం ఆనే మాటకు దాక్షిణాత్యులకు అర్థంకెలిసే ఉంటే అది యిప్పుడు కనపడాలి.

మనకు మెరుకువ కలిగించిన మహామభావుడు కర్ణప్రభువు కాదు, జనవారాలనేవ్రాసా.

గవర్నరు కే. వి. రెడ్డినాయుడుగారు

ఎర్ స్క్విన్ ప్రభువు నెలవు కాలంలో, సర్. వెంకటరెడ్డినాయుడు గారు, మద్రాసు పరగణాకు, నాలుగుమాసాలు గవర్నరుగా నియమించబడ్డారు.

అంద్రప్రాప్త్యశతరులలో, నాయుడుగారు, తమ ప్రతిభకు అనురూప మైన ఉన్నత పొందుతూ ఉండడం ఉచితంగా ఉన్నది.

పర్మి-ంగుకమిటీ సరిహద్దులలోకి గూడా రాకుండా కొట్టి బడుతూ ఉన్న కాంగ్రెస్సాంధ్రులకు, ఇందులో ఉన్న విశేషం గోచరించకపోవచ్చు; కానీ, ఏకకాలంలో, ఇద్దరు అంద్రప్రముఖులు, రెండు రాష్ట్రాలకు ప్రభువులు కావడం దేశచరిత్రలో సువర్ణాక్షరాలతో అంకితం కాదగిన సంగతి.

రెడ్డినాయుడుగారి భవిష్యత్తు ప్రకాశవంతంగా ఉన్నది. వారి కోసం, ఉన్నతపదవులు, ఇంకా ఆనేకాలు కనిపెట్టకుని ఉన్నాయి. గవర్నరు రెడ్డినాయుడుగారికి మాప్రశంసలు నివేదిస్తున్నాము. అయితే, ఒక్క-సంగతి.

తమ ఉన్నతి చూసి, ఆంధ్రులు సంతోషిస్తూ ఉండడానికి కొరతం జాప్యమైంద మనీ, తాము కూడా జాప్యమైతే అలాంటి అనుబంధాన్ని తమ చేతలలో చూపించాలనీ నాయుడుగారు గ్రహించలనీ ఉన్నది.

ఈనమర్చినకు పునాది.....?

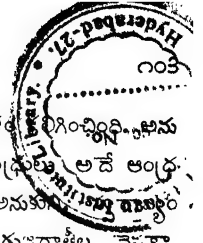
“గాంధీగారి ప్రణాళిక మహాత్తర మైనది. గాంధీగారివలె దేశమునకు అనుసర మైన ఉత్తమప్రణాళిక యిచ్చువారు మనలో మరెవ్వరును లేరు. మన రాజ్యమును మనము స్వాధీనము చేసుకొనగలుగు బలము మనకు సచ్చునట్లు గాంధీప్రణాళిచేసే చేయగలదు.”

విశాఖపట్నంలో స్వదేశీయసమస్యరెడర్చిసం తెరుస్తూ రామలింగాద్రిగారు ఇలా అన్నారు.

రెడ్డిగారు సోషలిస్టుల వాదాన్ని చాలా తీవ్రమైన ధోరణిలో విమర్శించారు. దాని తరవాత మాటలే యివి.

సోషలిస్టుల ధోరణి తప్పని నిరసించడానికి గాని, బహుసం సమర్థించడానికి గాని మేము పూనుకోడం లేదు. ఎంచేతం లే? సోషలిస్టులు తిరగబడేంతవరకూ మాత్రమే నచ్చారు గాని ధైర్యంతో, సాహసంతో ఒక కార్యక్రమం యేర్పరుచుకుని దాన్ని అనుసరించగల స్థితికి రాలేదు. వారి కండక్ట్ నాయకు లనిపించుకుంటూ ఉన్న జవహరులాలుగారియందే స్థిరబుద్ధి కనపడ్డం లేదు.

కాగా, యిక గాంధీగారి ప్రణాళిక. దీనివిషయంలో అంధవిశ్వాసంతో పనిచేస్తూ ఉన్నవారు కొందరు తయారై నారు. గాంధీగారు వెనకంజవేసినా వారింకా నిరుత్సాహపడడం లేదు. గాంధీగారి వెనకంజలో వారికి

మహత్తిర మైన వేదాంతం కూడా గోచరిస్తూ ఉన్నది.

విడిచిపెడదాం. మంచో, చెడ్డో వారి విశ్వాసం అదీ. ఏదేనా ప్రణాళిక ఆచరణలో ఉంచబడాలంటే ఇలాంటి వారు ఉండడం చాలా అవసరం.

కాని, గాంధీగారి ప్రణాళికను, రెడ్డిగారు ప్రశంసించడంలో అర్థం యేమిటి? దాని గొప్పతనం ఇంత వివరంగా అవగాహన కావడానికి—లేక—అయినందుకు, రెడ్డిగారు, దాన్ని అనుసరించి దెప్పుడు?

కాంగ్రెస్సు మాట్లాడే దేమి?

“స్వరాజ్యసంపాదనమే సర్వార్థప్రద మనుకొని కొండరీయాంధ్రరాష్ట్రసంగోడవ పట్టించుకొనకపోయి”

తెనాలిలో జరిగిన రెండో గుంటూరుమండలాంధ్ర మహాసభకు అధ్యక్షత వహించి శ్రీ చల్లపల్లిరాజావారిలా అన్నారు.

ఇంతే అన్నారు.

దీనిమీద ఆంధ్రప్రదేశ్ పెద్ద వ్యాఖ్యానం చేసింది.

“ఇది నిజముగా సాహస మనెదము. స్వరాజ్యము సర్వార్థప్రదము కాదని వీరి తలంపా? నిఁముగా చేకూరిన, రాష్ట్రసమన్వయ సరిష్కారము కాదనియూ వీరి భావము? వారే రాష్ట్రసమన్వయ మున్నందుకు తీసుకొని వచ్చి రని తెలుసుకొనగోరెదము. భాషాప్రయత్న రాష్ట్రముల విభజించి ఆదర్శప్రాయముగ నుండునటుల జూపినది స్వరాజ్యమునకు బాటుపడు కాంగ్రెస్సే” ఇదీ ఆంధ్ర ప్రతిక ధోరణి.

దీనికి రాజాగా రేమన్నారో, యేమేనా అన్నారో లేదో తెలవదు.

కాని ఆంధ్రరాష్ట్రప్రస్తావన వచ్చినప్పు డల్లా కాంగ్రెస్ సాన్నిధ్యము ఇలా అంటూ ఉండడం—అంటే కాంగ్రెస్సు భాషైకరాష్ట్రనిధాంతానికి అనుకూలం కాని ప్రతికూలం కాదనీ, స్వయంగా కాంగ్రెస్సు భాషైకరాష్ట్రనిర్మాణం చేసిందని చెబుతూ ఉండడం మామూలయింది.

కాంగ్రెస్సు ఆంధ్రమండలాలకు ప్రత్యేకత కలిగించడం నిజమే, ఎవరూ కాదనరు.

కాని అదే ఆంధ్రులకు సర్వనాశకం అనిగొల్పింది. అది కరణపరాయణులైన కాంగ్రెస్సాన్నిధ్యం అదే ఆంధ్ర రాష్ట్రం అనుకుని, స్వరాజ్యం అనుకుని, స్వరాజ్యం కంటేనూ పైది అది అనుకుని గుజరాతీల వెనకా, హిందూస్థానీల వెనకా పడ్డారు.

ఇందుకు తోడు, కాంగ్రెస్సాన్నిధ్యము, ఆంధ్రమహాసభను అణచివెయ్యాలని—నామయాచాలు లేకుండా తొక్కివెయ్యాలని యిప్పటికూడా చాలా కష్టపడుతున్నారు.

చివరికి మొన్న మొన్న కాకినాడలో జరిగిన ఆంధ్ర మహాసభ ప్రత్యేకసమావేశంలో కూడా వారు ఈ విషయంలో చాలా వ్యగ్రతాహం కనపరిచారు.

స్వేచ్ఛనుపక్షంవారిని అర్థంచేసుకోవచ్చు. ఏమంటే? వారి మనస్సులో ఉన్న కారణం యేమయినా, వారు, స్పష్టంగా ఆంధ్రరాష్ట్రంపై దృష్టి చెబుతున్నారు. దానివల్ల మనకు స్పష్టమైనా అనిపిస్తున్నది.

కనక, ఆంధ్రరాష్ట్రం విషయంలో మనకు వారి ఆశ యేమీ లేదు.

కాని కాంగ్రెస్సువా రలా కాదే!

వారు ఆంధ్రరాష్ట్రం కావా అంటారు. ఆంధ్రరాష్ట్రం ఏర్పడితే గాని ఆంధ్రులకు వికాసం లేదంటారు. కాని దానిపని యిప్పుడు కాదంటారు.

ఇలా అంటూ, ఆంధ్రమహాసభను చంపివెయ్యాలని ఒక మూల రహస్యలోచనలు!

పైగా, కాంగ్రెస్సు ఆంధ్రరాష్ట్రనిర్మాణం చేసిందని ముఖపిఠానప్రయత్నం.

కాంగ్రెస్ సేర్పరిచిన ఆంధ్రరాష్ట్రంవల్ల ఎవరికేమి లాభమూ? అనుకరణముగ్గులైన కాంగ్రెస్సువారి కది అర్థం కాదు.

కాంగ్రెస్సాన్నిధ్యంలో భావదాస్యం ఇంకా ప్రబలడానికి, ఇది, గుజరాతీలూ, హిందూస్థానీలూ, చేసిన పన్నాగం.

ఇది చూస్తే తెలవదూ? ప్రత్యేక ప్రాతినిధ్యం వల్ల ఆంధ్రరాష్ట్రానికి కాంగ్రెస్సులో ఏర్పడిన పడవి యేదీ?

బొత్తరాహులకు, ఆంధ్రులలో కాంగ్రెసు గద్దె యెక్క-
తగ్గవామ సంపదలేదు. పెరింగుకమిటీలో ఉన్న ఒకణ్ణి
కూడా గెంటేస్తే కాని వానికి నిద్రపట్టలేదు.

తన చరిత్ర రాసిన ఆంధ్రుణ్ణి కాంగ్రెసు మట్టేసిందా
లేదా? వెనక, తన చరిత్ర రాసిన అంగారీని కాంగ్రెసు
ఇలాగే చూసిందా?

ఇది యిలా ఉండగా;

కాంగ్రెసు, భాషైకి రాష్ట్రసిద్ధాంతం అంగీకరించి,
ప్రత్యేకాంధ్రరాష్ట్రాన్ని సర్దిబిండిని కూడా మీరు చెబు
తున్నా? అయితే, తాను నిర్మించిన ఆంధ్రరాష్ట్రాన్ని,
దొరతనం ఛిన్నాభిన్నం చేస్తే యీ కాంగ్రెసు ఏమీ
మాట్లాడ దేమీ?

చల్లపల్లిరాజుగారి నా పూనుకుంటారా?

“స్వరాజ్యసంపాదనమే సర్వార్థప్రద మనకొని కొంద
రీయాంధ్రరాష్ట్రపు గొడవ పట్టించుకొనకపోయి. నిగి
లిసవా రెవరి ప్రయోజనములు వారు సాధించుకొనుచు
ఆంధ్రరాష్ట్రమును చల్లగా జారవిడిచి యూరకొనిరి.
అంతే కాదు. ఎదురుకూడ తిరిగి. ముఖ్యులైనవా
రిట్లు మూకీభావము పెహించియు, వ్యతిరేకపక్షమున
చేరియు ఆంధ్రరాష్ట్రోద్యమశాలికను సట్టెట ముంచివైచి.”

ఆంధ్రరాష్ట్రోద్యమానికి అకారం చేసిన వారిని గురించి
చల్లపల్లిరాజుగారి రిచ్చిన పూర్తివివరా లిపి.

ఇందులో మూకీభావం పెహించినవారు కాంగ్రెసు
వారు. చల్లగా జారవిడిచి, ప్రైవేటు ఎదురుతిరిగినవారు
జస్టిస్సువారు.

అంటే, చాలా ధైర్యంతో యీమాటలు చెప్పిన
శ్రీరాజుగారు, ఈరెండుపక్షాలకూ అతీతులన్నమాట
చాలా సంతోషం.

నిజానికి, ప్రముఖులైనవారిలో కొందరు—కొందరు
మాత్రమే ఇలాగ స్వవిషయం మరిచి ప్రైవేట్లైతూ ఉన్న
సమయంలో ఈవిషయం బాహటంగా చెప్పగలిగిన
శ్రీచల్లపల్లిరాజుగారిని మేము చాలాచాలా ప్రశంసిస్తు
న్నాము.

కాంగ్రెసుపక్షం చాలా పెద్దదంటే అది హిందూ
దేశం అంతా లెక్కకు వచ్చినట్టే. జస్టిస్సుపక్షం
కూడా ప్రముఖ మైనదే అంటే అది కూడా మద్రాసు
పరగణా అంతా లెక్కపెడితేనే.

తెనుగుమండలాలను మాత్రం పిక్కిలిస్తే యీరెండు
పక్షాలవారూ అతిస్వల్పసంఖ్యాకులు.

వీటితో ఏవిధ మైన జోక్యమూ కలిగించుకోనివాళ్లే
ఆంధ్రులలో అధికసంఖ్యాకులు.

తాము నాయకత్వం సహించి, అలాంటివారి సందర్భి
రంగంలోకి దింపి శ్రీచల్లపల్లి రాజుగారు ఆంధ్రరాష్ట్ర
సాధనకు పూనుకుంటారా?

మేము నిజం చెబుతున్నాము. చల్లపల్లి రాజుగారు
కాంగ్రెసులో చేరరు. జస్టిస్సులో చేరితే ప్రముఖులనే
కులలో ఒకరుగా మాత్రమే ఉండగలరు.

నిజంగా, వారు, ఆంగ్లోద్యమాన్ని సడపబూను
కుంటే మకుటం లేని సార్వభౌమాలే అవుతారు.

రాజుగారు నిదానించి చూస్తూ రిని సమ్మతించున్నాము.
ఒక పెద్దరాజు, ఒక చల్లపల్లి ప్రసిద్ధులుగా ఉండ
డంలో విశేషం ఎంత మాత్రమూ లేదు.

అందులోనూ, ఆంగ్లోద్యమానికి సంబంధించిన
ఇలాంటి ఆవేదన కల శ్రీచల్లపల్లి రాజువారు జిల్లా
బోర్డును పట్టుకు కూచోడం ప్రశంసాపాత్రం కాదు.

ఒక్క పల్లకిమిడిరాజుగారు సమము కట్టి ఓడ్ర
రాష్ట్రం సాధించారు.

ఇంతేనా?

తెనుగుదేశం కూడా ఆక్రమించుకున్నారు.

ఈస్థిలో ఆంధ్రరాష్ట్రం సాధించడానికి శ్రీచల్లపల్లి
రాజుగారు ఎందుకు పూనుకోగూడదూ?

తమ ప్రతిభక—తమ విశ్వర్యానికి—తమ పలుకు
బడికి—తగిన ప్రతిఫలం—అంటే జనామోదం, ఆంగ్లో
ద్యమం చేపట్టితేనే శ్రీచల్లపల్లి రాజుగారు సంపాదించు
కోగలుగుతారు.

హిందీ భావదాస్యానికి భౌతికరూపం

ఏప్రిల్‌లో, నాగపూరులో, హిందీసాహిత్యసమ్మేళనం యొక్క జూబిలీసమావేశానికి అధ్యక్షత వహించి రాజేంద్రప్రసాదుగారూ, భారతీయ సాహిత్యపరిషత్తు అనే బుర్రఖావేసుకున్న హిందీసాహిత్యసమ్మేళనానికి అధ్యక్షత వహించి గాంధీగారూ హిందీని ఆకాశానికెత్తివేశారు.

ఆపని వారు చాలా సులభంగానే చెయ్యగలిగారు. ఏమంటే? హిందీలో సవ్యనాశ్చర్యం ఏమీ లేదు. ఒక్కగానొక్క తులసీదాసు రామాయణం తప్ప అందులో భారతీ లేదు. గుల్లెనెత్తువును ఆకాశానికి కాదు, ఇంకా పైకే యెత్తినయ్యవచ్చును. ఈపని, యిక్కడ, హిందీప్రచారం చేస్తూ ఉన్న హిందీచూసినపుత్రులు గాంధీగారికింటినూ, రాజేంద్రప్రసాదుగారికింటినూ ఎక్కువగా చేస్తూనే ఉన్నారు కూడా నూ.

ఎవ రెంత ముఖపిథానం చేసినా యిందులో యేమీ గుప్తంగా ఉండిపోవడం లేదు.

ఏమంటే?

హిందూదేశంలో అనేకప్రాంతీయభాషలుండగా, దక్షిణదేశంలో స్వతంత్రమైన భిన్నరీతులబానికి చెందిన భాషలుండగా, ఆభాషలన్నిటిలోనూ సవ్యవిజ్ఞానం నంచితం చెయ్యడానికి యభావక్తి ప్రయత్నాలు జరుగుతూనే ఉండగా—ఈభిన్నభాషలవారితో ఏమీ సంప్రదించకుండా హిందూస్థానీలూ, ఒక రిద్దరు గుజారాతీలూ చేరి అఖిలభారతీయసాహిత్యపరిషత్తు నేర్పరిచామంటే చెల్లుతుందా? అని హిందీసాహిత్యసమ్మేళనానికి నామాంతరం కాక నిజంగా అఖిలభారతీయసాహిత్యపరిషత్తు అవుతుందా?

పైగా, గాంధీగారూ, రాజేంద్రప్రసాదుగారూ, ఆసభలలో బాధ్యత గల పదవులను నిర్వహించిన తక్కిన వారూ, హిందీ, హిందూదేశానికి జాతీయభాష అంటున్నారు. హిందూస్థానీల దురాశకు ఇంతకంటే ఉదాహరణ వేరే అక్కరలేదు. ఏమంటే?

౨౮

హిందూదేశంలో ఉన్న భిన్నప్రాంతాలవారి కందరితో ఎవరిమట్టుకీ వారికీ జాతీయభాషలున్నవి. ఈసీటిలో హిందీ జాతీయభాష అంటే అది హిందూస్థానీలకే గాని మరెవరికీ కాలేదు. ఈసంగతి హిందూస్థానీలకు గూడా తెలవనిది కాదు. కనకనే వారు ఈవిషయంలో కాంగ్రెస్సును ఆశ్రయిస్తున్నారు. కాంగ్రెస్సు అంటే హిందూదేశంలో యిప్పుడు కొండరికి అంధవిశ్వాసం యేర్పడి ఉన్నది. వారు, కాంగ్రెస్సుపేరితో హిందూస్థానీలు చేస్తూ ఉన్న దురాక్రమణం గ్రహించలేకుండా ఉన్నారు. అంచేతే హిందూస్థానీలు, హిందూదేశానికి, హిందీ జాతీయభాష అని ప్రచారం చెయ్యగలుగుతున్నారు. అది సామాన్యభాష అంటేనే మేము ఒప్పుకోవలసింది. అది జాతీయభాష అయితే, యీ ప్రాంతంలోనూ ఇతరభాషలు వాడుకలో ఉండటానికి నెల్లకాదు. అవి పూర్తిగా చచ్చిపోవలసి వస్తుంది. ఏమాత్రం సొంతంగా ఆలోచించేవారి కేనా హిందీ జాతీయభాష అని అంగీకరిస్తే, హిందీప్రచారకులు తితిమ్మా-ముఖ్యంగా దక్షిణదేశభాషలను చరితినెయ్యడానికి ప్రయత్నిస్తున్నారని బోధపడుతుంది.

ఈవిషయంలో గాంధీగారు ఏమీ తక్కువ చెయ్యడం లేదు. దక్షిణదేశభాషలను వారు పూర్తిగా ద్వేషిస్తున్నారు.

ఇంతకీ: హిందూస్థానీలు స్వార్థం కాంక్షిస్తున్నారు. గాంధీగారు భవిష్యత్తు ఏమీ ఆలోచించకుండా పని చేస్తున్నారు.

ప్రాంతీయజాతులవారు ఈకింది విషయాలు బాగా పరిశీలించుకుంటూ ఆశ్చర్యగౌరవం నిలుపుకోవలసి ఉన్నది.

౧ ప్రపంచం చూస్తే—ఖండంతరభాషలను పరిశీలిస్తే మనం సిగ్గుతో తలతీసుకువెళ్లి పట్టలో పెట్టుకోవలసివస్తుంది.

౨ మనభాషలలో మన జాతుల చరిత్రలు లేవు. మన సంప్రదాయాలకు బలకరమైన విజ్ఞానం లేదు. ప్రపంచంలో మనకూ భాగం ఉన్న దని తల యెత్తుకు

తిరగడానికి మన భాషలలో నవీనవిజ్ఞానం యేమీ లేదు.

3 సామాన్యభాష అనేది ఏకోటి కొక్కడికో తప్ప జాతిమొత్తంమీద అందరికీ అవసరం లేదు. ప్రతీజాతీ తనభాషలోనే విజ్ఞానం సంపాదించుకోవాలి.

౪ విజ్ఞానం కోసం పరాయిభాషలకు ఎగబాకేవాడి మాతృభాష ఎదుగుబాదుగులు లేక కుల్లి కంపెత్తి పోతుంది.

5 సామాన్యభాష మనం నేర్చుకోవా లంటే మన జాతివాడు కానివాడితో—ఇతరప్రాంతీయునితో అవసరం వస్తే మాట్లాడడానికే గాని విజ్ఞానం కోసం కాగూడదు.

౬ హిందీ మనకు జాతీయభాష అయితే మనం మన మాతృభాషను పూజించుకోవడానికి వీలులేదు. మన భాషను మనమే చంపుకోవాలి.

గాంధీగారి యెత్తులన్నీ తీరస్కృతా లయిపోయాయి. డిసెంబరు ముప్పయివొకట్లు, మన కళ్లయెడట, యెన్నో వెల్లిపోయాయి. ఇక హిందీ నేర్చుకుంటేనా స్వరాజ్యం వస్తుంది? అయితే, హిందూస్థానీలకు స్వరాజ్యం యెచేత లేకుండాపోయింది?

మనకు భాష లేదా? దాన్ని వృద్ధిచేసుకోనక్కర లేదా? దాన్ని అలాగే అట్టేపెట్టి, గాంధీగారు చెప్పారని దేశీయు లందరూ హిందీ నేర్చుకోవలసిందేనా?

మాతృభాష మహిమ గుర్తించలేవారి కెప్పటి కేనా స్వరాజ్యం వస్తుందా?

ఉత్తరహిందూస్థానంలో మరెవ రేనా హిందీకోసం యిలాగ దొర్లిపోతున్నారా?

మన మాతృభాషవల్ల యేమీ లాభం లేదనీ, హిందీ నేర్చుకుంటే గాని మనకు ఐకమత్యం రాదనీ— ఇంతకంటే భావదాస్యం ఉంటుందా?

హిందీని మాట్లాడుకునే హిందూస్థానీలలో నేనా ఐకమత్యం ఉన్నదా? మొన్నటి కాంగ్రెస్సు ఏనగరంలో జరపాలో తెగక హిందూస్థానీలు ప్రదర్శించిన భాగోతం మీరు చూడలేదా?

గిడుగువారికి ఆచార్యవీరం

రావుసాహేబు, గిడుగు వేంకటరామమూర్తి పంతులు గారికి, ఆంధ్రకళాపరిశ్రులో ఒక వీరం స్వాగీసం చెయ్యవలసిందని నూచన.

యుక్తంగానే ఉన్నది.

ఆంధ్రభాషకూ, ఆంధ్రవాఙ్మయానికీ సరియైన వీరం యేర్పరచపోతే యిక దానికి “ఆంధ్ర” అనే విశేషణం యెందుకూ?

అయితే; ఆంధ్రదేశంలో ఆంధ్రవిద్యావీరంమీద అభిషేకించదగిన ఆంధ్రవిద్యస్థాయి లనేకు లున్నా రనీ, వారిలో రామమూర్తిపంతులుగా రొక రనీ, కనక పంతులుగారికి ఆవీరం స్వాగీసం చెయ్యవలసిందనీ కాదు.

ఆంధ్రవిద్యస్థాయిలలో, రామమూర్తిపంతులుగారితో పోల్చదగిన మొనగాడు మరి లేడు.

ఇది ఢంకామీద దెబ్బకొట్టి చెప్పే మాట. కనకనే యీసూచన.

కాని సూచనచేసినవాడు, రామలింగారెడ్డిగారిమీద యేమో ఆశపెట్టుకుని ఉన్నట్టున్నది.

ఈరెడ్డిగా రిగనరలో చాలాకాలం ఉన్నవాడే కాదా?

అయినా సూచన చేసినవారిని కాదనడంయెందుకూ? జూలై అంటే యింకెన్ని రోజులు చూడాలి? ఒక్కటిమాత్రం చెబుతాము.

ఇలాంటి సూచన ఇదివర కెవ్వరూ చెయ్యలేకపోయారు. ఇప్పుడు చేసినవారిలో కొన్నిదిగ్గజాలున్నాయి. చూదాం.

లక్ష్మీ కాంగ్రెస్సు

ఎవ రెన్ని చెబితే యేమి లాభమూ?

లక్ష్మీ కాంగ్రెస్సు ఆహామోషీగా జరిగిపోయింది. జనవారిలాల్ గారు సమర్థులే కావచ్చు; కాని ఆంతర్యంలో మాట. ఆయన అధ్యక్షత వహించడం సోషలిస్టులకు తప్ప తక్కినవారికి ఇష్టం లేదు.

నోచేంజర్ల కీవిషయం గుర్రుగానే ఉన్నది.

పట్టాభి సీతారామయ్యగారి మొదటి బందరు ఉపన్యాసం విసి, చూసీ ఉన్నవారి కీ విషయం స్పష్టమే అయి ఉన్నది.

నిజంగా, యీసంవత్సరం, గాంధీగారు కలగజేసుకోక పోతే యీపదవి జవహర్‌లాల్‌ గారికి వచ్చేది కానే కాదు.

జవహర్‌లాల్‌గారు, గాంధీగారి దృష్టి యెక్కడ ముసురుకుంటూ ఉంటుందో ఆయురపులో—ముఖ్యంగా ఇంగ్లండులో ఖద్దరును దులిపివెయ్యసాగారు.

ఇందులో దాపరికం యేమీ లేదు. జవహర్‌లాల్‌ గారెప్పుడూ కద్దరును గుడ్డిగా నమ్మలేదు. ఆయన, గాంధీగారి కోసమే దాన్ని స్వీకరించారు.

గాంధీగారు, జవహర్‌లాల్‌ గారిని అదుపాజ్ఞలో ఉంచుకోవలసివచ్చింది. ఉత్తరాలమీద ఉత్తరాలు తయారైనాయి.

జవహర్‌లాల్‌ గారు అధ్యక్షులైనారు.

యైక్తి ఫలించింది. జవహర్‌లాల్‌గారు, గాంధీగారి చేత సరిచూడబడేదాకా తమ అధ్యక్షకాభిభాషణం పైకి తీయలేదు.

కాని యేమయినది?

స్వీయసిద్ధాంతం వడి తగ్గిపోయినది. గాంధీగారి పలుకుబడి ప్రతీబంతిలోనూ ముసురుకున్నది.

ఈద్వంద్వస్థితి నెహ్రూగారి అభిభాషణంలో అడుగునూ మెరుస్తోంది.

ఇంతేకాదు.

కొన్ని బిగువులు సడిలాయి.

నిజమే. కాని మంత్రిపదవులు స్వీకరించడమా, మానడమా?

ఇది తేలలేదు.

నేతువు మొదలు శీతాచలందాకా ఏకైకసంస్థ అని పేరుపడ్డ అఖిలభారతజాతీయమహాసభ యీచిన్నవిషయాన్ని పరిష్కరించలేకపోయింది.

నిజంగా, ఇది యేమంత గడ్డయినది?

కాని అధ్యక్షుని ఏకాగ్రత చలించిపోయింది.

స్వీకరించ మంటే యేమిటో, మాన మంటే యేమిటో?

ఆశ్చర్యకర మైన సంగతి యేమిటంటే? మహాజనసభ, తాను తీర్చలేని సమస్యను పరిష్కరించవలసిందని చిన్ని సంఘానికి ఆజ్ఞాపించింది.

హైకోర్టుజడ్జీలకు అలవికాని కేసు డిస్మిక్టుమున్నును పరిష్కరించ మనడం!

బాగుంది.

అయితే : కొత్త శాసనం అమల్లోకి రాకుండా, కాంగ్రెస్సు, తనవారిని, ముగిసిపోతూ ఉన్న శాసనసభలకు పంపిటీరవలసిన అవసరం యేమి వచ్చిందో?

పంచరత్నాలు

గాంధీగారు ఎన్ని జాబులు రాసినా కాంగ్రెస్సు అధ్యక్షతవిషయంలో పోటీ మానకపోవడంవల్ల, పట్టరాని కోపం వచ్చి జవహర్‌లాలునెహ్రూగారు, వర్కింగు కమిటీలో నుంచి పట్టాభిసీతారామయ్యగారిని తీసివేసినారు.

౨

ఇది చూసీ, వీని కూడా ఆంధ్రకాంగ్రెస్సునాయకులలో చాలామంది “మహా బాగా జరిగింది” దని పరమానందభగితులైనారు.

౩

ఏది యెలా అయినా, ఆంధ్రదేశం వెనకపడిపోగూడదని ఆంధ్రకాంగ్రెస్సునాయకులంతా సావలా చందా దారుల సంఖ్య కొన్ని లక్షలకు పెంచాలని గట్టిగా శ్రద్ధపట్టారు.

౪

“సరాభవం అంటే యేమిటో యెరగని ఆంధ్రుల వల్ల కాంగ్రెస్సుకి కలగజోయే ఘట్టి యేమిటండీ?” అని ఒకానొక తమిళనాటి నాయకుడు గాంధీగారితో మంతనం చేశాడు.

౫

ఆంధ్రపత్రికలలో కొన్ని, సర్. కే. వి. రెడ్డినాయని గారికి గవర్నరుపదవి సంక్రమించడం రూపంగా ఆంధ్రజాతికి శౌరవం కలిగితే పొగడా లేకపోయినవి. పట్టాభి సీతారామయ్యగారిని కాంగ్రెస్సు వర్కింగుకమిటీలో నుంచి గెంటివేసి, మరొక ఆంధ్రుడి కేనా ఆపదవి యివ్వబోవడంద్వారా, ఔత్తరాపలు ఆంధ్రజాతినీ అశౌరవపరిస్తే తెగడాలేకపోయినవి. —గాతముడు

సవ్యసాహిత్య పరిషత్తు

ప్రబుధ్ధాంధ్ర సంపాదకులకు

ఆర్యా! యీసవ్యసాహిత్య పరిషత్తుయొక్క ఫాయి సంఘ సభాధిపతులు శ్రీ శివశంకరశాస్త్రిగారికి విషయము లోకవిదితము. యీనాలుగవ సవ్యసాహిత్య పరిషత్తునకు సంబంధించిన సర్వవిషయములు శ్రీ శివశంకరశాస్త్రిగారియొక్క సలహాకారము నిర్వహింపబడినవి. వారు అనుభవజ్ఞులు, కారసిద్ధిపూర్వకులు, సవ్యసాహిత్యాభిమానులు. చిరసరిచితులు, స్థాయిసంఘాధిపతులు, సగుట, యీకార్యము వాని అభిమానించుకొని నిర్వహించియుండిరి.

పరిషత్కార్యక్రమమునందు ఆహ్వానసంఘసభ్యులు సావకాశము గల్గినంతవరకు పాల్గొనియుండిరి. ఆవిషయము తమకు స్వయముగా నేగి ప్రచురించినయినాదు.

యీపరిషత్తునకు విచ్చేసిన పుద్గల కాతీధ్య సత్కారములు జరుపుటలో కాకినాడపాఠులున్నా, కాకినాడలో

జరుపబడిన అఖిలభారతఖాదీ స్వదేశీవస్తుప్రదర్శనసంఘమువారున్నా కొరత చూపలే దని మాహృదయ పూర్వకవిశ్వాసము.

ఇట్లు

బులుసు వెంకటసుబ్బారావు

కాకినాడ రవ సవ్యసాహిత్య సన్మానసంఘాధ్యక్షుడు
౧౪-3-3౬ సమయమంతరి అచ్చన్నపంతులు

కార్యదర్శి

కోటమర్తి చినరఘుపతిరావు

కోశాధ్యక్షుడు.

(ఈలేఖ మాకు యుక్తిసమయంలోనే వచ్చింది;

కాని నాలస్వస్థతవల్ల సమయ సరిగా నిర్వహించలేక ప్రతిబంధించినందున.

ఈలేఖ సూత్రప్రాయంగా ఉన్నది. సమయ సరిగా అవసరమున విషయముతో చక్కగా ప్రోత్సహించబడి ఉన్నది.

సవ్యసాహిత్య పరిషత్తు నాల్గోసమావేశానికి సంబంధించిన విషయాలు ఈలేఖలో ఇక ప్రకటించబడవు.

సంపాదకుడు)

హిందీవల్ల తెనుక్కి జరుగుతూ ఉన్న అవకారం

హిందీప్రచారం చెయ్యడానికి ఆంధ్రదేశంలో ఒక ప్రత్యేకసంస్థ యేర్పడింది. ఇదివరకే ఆంధ్రదేశంలో హిందీప్రచారం చాలా స్త్రాప్యంగా జరుగుతూ ఉన్నది. దీనివల్ల అది ఇంకా సాచ్చుగా జరుగుతుంది. కనక, ఆంధ్రులు, దీనికి వివిధా ఉబ్బు చెల్లించాలి.

మేము ఈప్రచారం చేసేవారిని అడుగుతున్నాము.

మన మాతృభాష సరైన స్థితిలో లేదని మీకు తెలుసునా? దానికి మనం చెయ్యవలసిన సేవలు చాలా ఉన్నాయని మీకెప్పుడేనా తోచిందా? మాతృభాష ఉద్ధరించుకోవలసి ఉండగా, వెచ్చించడానికి వీలయిన డబ్బూ వినియోగపరచడానికి అవకాశం ఉన్న శక్తి, ఇతర మాయలో చిక్కి ఇతర భాషను వృద్ధిచెయ్యడానికి వినియోగించడం ద్రోహం అని మీకెప్పుడేనా బోధ అయిందా? తన భాషకు పూర్తిగా నభ్యుత్ కలిగించుకోలేనివాడు సామాన్యభాషకోసం పాకులాడడం అర్థం లేని పని అని మీకెప్పుడేనా తట్టిందా? డబ్బు పాపసమా? ఇతర డబ్బు కోసం ఆసించి తల్లిని మాతృ చెయ్యవలసిందేనా?

సంపాదకుడు

న ర స్వ తీ గ్రం థ మం డలి

కంఠంవారి సత్రముపీఠి

***

రాజమహేంద్రవరము

నవలలు—నవరసభరితములగు నవలలు—మచ్చటగూర్చు బొమ్మలతో—మద్దులొలుకు క్యాలిగో—యిందుతో—రెండుమాసముల కొక్క—చక్క—ని నవల. నడుమ నడుమ చిన్న చిన్న అనుబంధగ్రంథములు వెలువడుచుండును. చందాదారులకు ప్రవేశగుసుము రు 0-4-0 చందా దారులు ఒకేసారి రు 7-8-0 ను ముందుగా పంపినచో వగుసగా అరుపుస్తకములు అన్విరిజస్తరు సార్వలుగా పంపుదుము.

ఇంతవరకు వెలువడిన గ్రంథములు

11 ప్రేమసుందరి	1 8 0	25 కుంకుమధరణి	1 8 0	39 అగ్రహారము	1 8 0
12 చోరశిఖామణి	1 8 0	26 జాగిలము	1 8 0	40 ఛిన్నహస్తము (1 వ భాగము)	1 8 0
13 లక్ష్మీప్రసాదము	1 8 0	27 మొగలాయీదర్బారు 2 భా	1 8 0	41 ఛిన్నహస్తము (2 వ భాగము)	1 8 0
14 హత్యారహస్యము	1 8 0	28 సరస్వతి	1 8 0	42 కంకణరహస్యము	1 8 0
15 ఛాటు (1 వ భాగము)	1 8 0	29 అనందాభాయి	1 8 0	43 సంతివి (1 వ భాగము)	1 8 0
16 ఛాటు (2 వ భాగము)	1 8 0	30 హత్యావ్యవహారము	1 8 0	44 సంతివి (2 వ భాగము)	1 8 0
17 కుముద్వతి	1 8 0	31 మొగలాయీదర్బారు 3 భా	1 8 0	45 వ్రజరాణి	1 8 0
18 చిన్నకోడలు	1 8 0	32 గంగ	1 8 0	46 హత్యాభ్రమ	1 8 0
19 రహస్యభేదనము	1 8 0	33 మొగలాయీదర్బారు 4 భా	1 8 0	47 కాశీఖండిము	1 8 0
20 సింహగడము	1 8 0	34 కొహనూరు	1 8 0	48 నేవాశ్రమము (1 వ భాగము)	1 8 0
21 మణిహారము	1 8 0	35 అటీన్ మణేలా	1 8 0	49 నేవాశ్రమము (2 వ భాగము)	1 8 0
22 మొగలాయీదర్బారు 1 భా	1 8 0	36 అపవిత్ర	1 8 0	50 దాశీకన్య	1 8 0
23 ఘటనాచక్రము	1 8 0	37 అంతఃపురము (1 వ భాగము)	1 8 0	51 శ్రీ సాహసము ప్రథమభాగము	1 8 0
24 రాజసుందరి	1 8 0	38 అంతఃపురము (2 వ భాగము)	1 8 0		

అ ను బం ధ ము లు

1 మృత్యురంగిణి	0 12 0	9 యమునాబాయి	1 0 0	17 లలిత	1 0 0
2 అభాగిని	0 12 0	10 శ్యామల	1 0 0	18 పెండ్లిదండ	1 0 0
3 చంద్రవేషి	0 12 0	11 కాంతంకథలు (చిన్నకథలు)	1 0 0	19 కథావళి	1 0 0
4 విదురుని యువదేశములు	1 0 0	12 కాలసర్పి	1 0 0	20 నాలుగుకథలు	1 0 0
5 కాంచనమాల	1 0 0	13 భారతీ ధానారం	1 0 0	21 స్త్రీప్రబోధిని	1 0 0
6 సీమంతిని	1 0 0	14 కథాకల్పవల్లి (చిన్నకథలు)	1 0 0	22 అదర్శము (1 వ భాగము)	0 12 0
7 సుశీల	1 0 0	15 అరక్షణియ	1 0 0	23 ఉదయకుడు	0 12 0
8 శశిశేఖ	1 0 0	16 మాధవి	1 0 0	24 భారతీకథలు	0 12 0

నాటకములు

1 మార్కండేయ	0 12 0	5 సాజహాను	1 0 0	9 దంపతులు	1 0 0
2 అపల్వ్యాశాపవిమోచనము	0 12 0	6 నూర్జహాను	1 0 0	10 విజయవిజయం	1 0 0
3 మీనాదాసపతనము	1 0 0	7 దుర్గాదాసు	1 0 0	11 భక్తకుచేల	1 0 0
4 వరమాల	1 0 0	8 చంద్రగుప్త	1 0 0		

ఈ గ్రంథములు రాజమండ్రిలో కలాభివర్ధనీ పరిషత్తులోను దొరకును.

ఇది సమస్త ద్రవ్యగుణములను అనంద్యము తెలియజేయు అపూర్వగ్రంథరాజము. ఆంధ్రవైద్యలోకమునకు, వైద్యోత్తరులకును మిక్కిలి యుపయోగకర మగునటులు బ్రహ్మశ్రీ ఆయుర్వేదభూషణ భిషగ్వర వండిత పీటూరి వాసు దేవశాస్త్రి, ఏ. యం. పి. సి. గారిచే వ్రాయబడినది. ఇందు సంద్యోద్రవ్యములన్నియు నిర్ధారణచేయబడి ప్రచురింపబడినవి. నూతనపరిశోధితద్రవ్యములు చేర్చబడినవి. వస్తువునందలి రసవీర్యవిశాకప్రభావములకు గుణములను విడిచిపి వస్తువధాన్యము నిరూపింపబడినది.

గొబ్బిచెట్టు :—కోకిలాక్ష : - ఇక్షురక : - As-
teracanthae Longifolia, Barbria
Longifolia, Ruelia Longifolia,
Hagrophila Spinosa.

పరిచయనంజు : వజ్రికంటక - వాడిగల ముండ్లు
గలది. ఛత్రక : - గొడుగువలె నుండునది.

కణపుకణపునకు బంతివలె
స్వరూపము నుండును. బంతిచుట్టును వాడి
గల ముండ్లుండును. ఇదియే
దీనికి కాయ. ఇందులోనే పూవులు బయలుదేరును.
దీనిలోనే గింజులుండును. దీనిలో నలుపు, తెలుపు
పూవులు గల రెండుజాతులు గలవు. పువ్వు కోలగా
నుండును. ఆకులు సన్నగను, పొడుగుగను యుం
డును. దీనిలో తెలుపుపూవులు గలది శ్రేష్ఠమైనది.

తీపిరుచి గలది. శీతవీర్యద్రవ్య
గుణములు ము. పైతృకఫములను హరిం
చును. అతిసారమును పోగొ
ట్టును. బలకరమైనది. రుచిని పుట్టించును. వీర్యవృ
ద్ధికరమైనది. తృప్తిని గలిగించును. ఉబ్బులను
తగ్గించును. వాతరక్తమును శమింపజేయును.

ఆకు : ఆకు చేదు తీపియు గల రుచి గలిగి యుం
డును. ఉబ్బులను, శూలలను, విషమును హరించును.
కడుపుబ్బరము, ఉదరరోగములు, పాండురోగము
ను, వాతమును హరించును.

గింజలు : గింజలు శీతవీర్యమైనవి. మధురరసము
గలవి. కొంచెము వగరురుచి కూడ నుండును. వీర్య
వృద్ధిని గలిగించును. గురుగుణము కలది. మలబద్ధ
మును జేయును. గర్భస్థాపన జేయును.

వేరు : వగరు, కారము, చేదును గల రుచిగలిగి
యుండును. శీతవీర్యమైనది. కటువిపాకము. మూత్ర

కృచ్ఛ, మూత్రాఘాతములను పోగొట్టును. లఘు
గుణము గలది.

వీర్యవృద్ధికి :— గొబ్బిగింజలు

త్రయోగములు చూర్ణమును, దూలగొండి
గింజలు చూర్ణమును సమా
నముగ కలిపి తులము చూర్ణము గోరువెచ్చని
పాలలో కలిపి పంచదారకూడ చేర్చి సేవించిన,
లక్ష్యయమగు వీర్యమును బుట్టించును. (నుశ్రు
తము 26 అధ్యాయము)

ల శ్మరలకు :—గొబ్బివేరు, పల్లేరువేరు, ఆముదపు
వేరును పాలతోనూరి త్రాగిన అ శ్మరీరోగములు
శమించును.

ఉబ్బులకు :—గొబ్బిచెట్టు సమూలము కాల్చి బూ
డిదజేసి అది ఆవుపంచితముతో గాని, నీళ్లతో
గాని కలిపి త్రాగిన ఉబ్బులు తగ్గును. (చక్రదత్త)

వాతరక్తమునకు :—గొబ్బిఆకు కూర వండుకొని
తీనుచు, ఆ యాకురసమును ప్రాతఃకాలము సేవిం
చుచుండిన వాతరక్తము హరించును. (వాగ్భ
టము)

సుఖప్రసవమునకు :—గొబ్బివేరును పంచదారతో
కలిపి బాగుగా నమలి అది చెవిలో వేసిన సుఖ
ప్రసవమగును. (పంగసేన-స్త్రీరోగాధికారము)

నిద్రపట్టుటకు :—గొబ్బివేరు, కానరవేరు, ఉత్త
రేణివేరును కషాయముపెట్టి త్రాగిన నిద్రపట్టు
ను. మరియు గొబ్బివేరు తలలో కట్టుకొని పరుం
డినను నిద్రపట్టును. (హరీతః 16 అ. చి.)

అమృతాంజనము

అన్ని నొప్పులను
బాధలను కుదుర్చునని
తమకు తెలియును

అయిన తెలియవలసిన దేది !

నేడు దేశమంతటను కుక్క గొడుగుల
వలె తలలెత్తిన నకలు మందుల చూచి
మోసపోకుండుటయే !

బజారులో కొనుటకు పూర్వము
మాట్రేడు మార్కు గుర్తులన్నిటిని జాగ్రత్త
గా పరిశీలించుడు.

గంధర్వకళ

రక్తపుష్టి, వీర్యవృద్ధి, నరములకు బిగి కలిగించు తియ్యని లేహ్యము

అనేకులకు మణిల మగతనము కలిగించి మెప్పుపొందినది

గంధర్వకళ—యోగనము సంఘటించును. శుక్లసప్తము కట్టును. పుంస్త్యము పెంపుచేయును. కామా ద్రేకము కలిగించును. సంభోగశక్తి సౌచ్చుచేయును. మనోల్లాసము కూర్చును. ఆనందము కలిగించును. ప్రమే హములను యించును.

కీళ్ళనొప్పులు, దురదలు, తిమ్మిరలు, పోనాడుటలో గంధర్వకళ ప్రత్యేకశక్తి కలది. సవామేహములమీద ఇది చేయువని అనాధారణమైనది. దీనిని ఎప్పుడును నేవించుచుండినచో ముసలితనము కనబడదు. ఏవ్యాధులును చేరవు. ఇది బాలెంతరాండ్రకును చాల మేలుచేయును. వారి శరీరములకు పూర్వపుబిగి కలిగించును. పాను రు 3-0-0

మలయచందనము

సెగరోగమునకు పేరు పొందిన ఔషధము

పోటీలలో నెగ్గినది. నకళ్ళను చూచి మోసపోకుడు

ఈ క్రూరవ్యాధివలన బాధపడువారికి మా మలయచందనము నాలుగువందల యేండ్లనుండి గురువరంప రగా వాడబడుచున్నది. ఇది సంస్థానములయందును రాజకుటుంబములయందును వాడుటకు కనపెట్టబడినది. కావు ననే పథ్యము లేదు. షిడికారితో పనిలేదు. సెగరోగము తగిలినట్లు, మందు పుచ్చుకొనుచున్నట్లు యెవరికీ తెలియగూడదంటే మా మలయచందన మొక్కటే అందుకు తగినది. నకళ్లు బయలుదేరుచున్నవి. పరిశీలించకుండ ఏ యాషధమును పుచ్చుకోవద్దు. గంధర్వఫార్మసీవారి మలయచందనమే కావలె నని కోరుడు. అనేక వైద్యులు సొంతమందులను విడిచి దీనిని వాడి విజయము, బహుమతులు పొందుచున్నారు. మూడుపూటలలో గుణమిచ్చును. ఎరుపు, తెలుపు, పచ్చసెగలకు ఇది రామబాణము. రస విష గంధకములు చేరని మూలికాయోగము. ఇక్కడకు అక్కడకు పరుగెత్తక నేడే మాకు వ్రాయుడు.

డబ్బీ ౨-౪-౦ దీని కనుపానము చందనతైలము ఔన్ను 3-0-౦ రెండును ఖర్చులతో ౬-0-౦

నాగరఖండము

అజీర్ణములకు శూలలకు, పరిణామశూలకు చాల మంచిది. ఆకలిలేకపోవుట, కడుపుడబ్బరము, నొప్పి, నోట సీహ్యులు కడుపులో మంట, పొత్తికడుపులో పోటు, కండ్లమంట, ఓకిరింత, పాతులు, పులిత్రేనుపులు, భస్మిక, అరుచి—వీటిని త్వరగా తగ్గించును. విడువకుండ ఒక్కపాను నేవించినచో ఎట్టి గురుపదార్థమైనను సులభముగా జీర్ణమై, మరల ఆకలి కరకరలాడును. రక్తపుష్టి కలిగించును. పాను రు 3-0-౦

గంధర్వ ఫార్మసీ-ఇన్ని నీ పేట, రాజమండ్రి

కాశ్మీరీ యోగ ధర్మములు

వాసావలే ధర్మము

ఉబ్బసముతో బాధపడువారికి ఇది చాల ఉపయోగకరము. మలబంధమును విప్పుటలో దీనికి చాల పేరున్నది. ప్రేగులను శుభ్రపరిచి, భుజింపించిన శ్లేష్మమును కరిగించి, ఇది, తమోలంగా ఉబ్బసవ్యాధిని నిర్మూలము చేయును. మరిన్ని యిది రక్తపిత్తము, ఉరఃక్షతము, దగ్గులు, క్షయ-వీటికి కూడ అమోఘమైనది. సామాన్యం ఈ మలబంధముతో బాధపడువారి కందరికిని ఇది అత్యుపయోగకరము.

పాన 18 3-0-0

మహాభిండాద్ధ కలే ధర్మము

మహారాజులు సుకుమారులు వాడతగిన ఔషధము. వైద్యమునభవకలిగే సకలబాధలను ఇది సమూలముగను శిక్షముగను దూరముచేయును. ఇది అమము పచనము చేసి, రుచి పుట్టింది అకలి కరకరతాదించును. శరీరపుష్టి, వీర్యవృద్ధి కలిగించును. అక్షుపిత్తము, కూల, పాండువు, క్వాసకాసలు, కామల, పీనస, గుల్మము, కంఠరోగములు వీటిని జయించును. మలబంధమును పోగొట్టుటలో దీనికి ప్రత్యేక శక్తి కలదు.

పాన 3-0-0

మహాభృంగరాజైలము

వరసిన పెండ్రికలను నల్లజరుచును. పెండ్రికలను రాలనివ్వను. చెవిపోట్లు కంటిజమ్ములు తగ్గించును. శిశోవ్యాధులను చేరనివ్వను. పెండ్రికలను నల్లగను, మృదువుగను, బాడవుగను, గుబురుగను పెంచును. పాయెరు డైలతో దినదినము బాధపడువారు దీనివలన కాళ్ళతళమును పొందగలరు. నమ్మకమైనది.

8 ఔస్సులు పీసా 2-0-0

భృంగామలకతైలము

శిరస్సు వేడిగానుండుట, తలనొప్పి, కండ్లనుంట్లు, శిశోజమ్ములు తెల్లబడుట, రాలిపోవుట మున్నగుబాధలను అతిత్వరగా తగ్గించును. కండ్లకు చులువచేయును. చుండు పుట్టనియదు. అరినిద్రను తగ్గించి సుఖనిద్ర కలిగించును. పెండ్రికలను తుమ్మెదరెక్కలవలె నల్లబరచును. మరిన్ని కర్ణకూలలు, ఉష్ణాదరోగములు, అపస్మారములు తగ్గించును.

4 ఔస్సులు 0-10-0 పాన 2-0-0.

గంధర్వదంతచూర్ణము

ఇది జారు బూడిదలరకము కాదు. అయ్యుత్సవయోగము. దంతవ్యాధులను, ముఖవ్యాధులను పోగొట్టును. నోటి ఆరచి, దుర్వాసను, భూత, దంతమలనుండి రక్తముపడుట తగ్గించును. ఘను ఘను లాడు చక్కని చూర్ణము.

చక్క 0-4-0

గంధర్వకస్తూరిమాత్రలు

చంటిపిల్లల జలబు, దగ్గు, పడినము, అక్షి, విరేచనములు, అకలి లేకపోవుట, అన్నహితవు లేకుండుట, పాలు త్రాగకుండుట, కడుపు ఉబ్బరము, కడుపునొప్పి, దోకులు, జ్వరము, అయాసము అతి శిక్షముగా తగ్గించును. బాలెంతలము మిక్కిలి పేలుచేయును.

పీసా 0-8-0

ద్రాక్షారిష్టము

దగ్గు, వగర్పు, క్షయ, మున్నగు కఫవ్యాధులకు మంచిది. రక్తపిత్తము ఉరఃక్షతము, జయించును. కఫవ్యాధి వీడితులకు శోష్ణమును శుభ్రపరుచుటలో దీనికి ప్రత్యేక శక్తి యున్నది. లవంతులును, అరోగ్యంతులును గూడ దీనిని ఎప్పుడును వాడుచుండినచో చాల పేలుచేయును. లలకారి. తియ్యనిమందు.

పాన 1-8-0

ధాతురంజని

సంభోగసమయమున శిశువులను కాకుండునట్లు చేయుట కిది తయారు చేయబడినది. దీనిని నేవించినచో పురుషుల కానందమును స్త్రీలకు ప్రీతియునుకలుగును. ఇది స్త్రీవశ్యము చేయు అమోఘాషధము వీర్యవృద్ధిపను కోన పురుషులు రాత్రి భోజనానంతరము నేవంపవలెను. ఒక్క గంటలో చెప్పినంత పని చేయును. 16 మాత్రలు 1-0-0

వైక్రాంతభస్మము

కఫవ్యాధులలో చాల పనిచేయును. శ్లేష్మఉడుకు, మాత్రకృచ్ఛములు తగ్గించును. వీర్యవృద్ధి, లేజన్న కలిగించును. అనుపాన లేదములతో అనేక గుణములు కలిగించును.

తులము 2-0-0

అయస్కాంతభస్మము

ఉబ్బు (నంజా) పాండువు, క్షయ, క్వాసకాసలు, తిమ్మెర్లు తగ్గించును. రక్తశుద్ధి చేయుటలో చాల శక్తి కలది. జలము, కాంధి, వర్షపు, వరములతో రిగి కలిగించును.

తులము 3-0-0

రోగవివరాలు తెలుపువారికి ఔషధములు నిర్ణయించి పంపెదము.

గంధర్వఫార్మసీ-ఇన్స్టిట్యూషన్, రాజమండ్రి

రాజమహేంద్రవరము : (కీఆర్జేపిల్ల లక్ష్మణస్వామిశాస్త్రిగారిచే పరిష్కరిత పత్ర ప్రెస్ నందు ముద్రితము)
(కీపాఠ సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారిచే ప్రకటింపబడినది. 1907-1931)

